

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ МІСЬКОГО
ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ О. М. БЕКЕТОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи бакалавра

на тему: «ОБЛІК І ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У
БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ»

Виконав: здобувач 4 курсу
групи ОіА 2022-1
Спеціальності 071- Облік і оподаткування
Дейнеко Світлана Миколаївна
(прізвище та ініціали)
Керівник Гавриличенко Є. В.
(прізвище та ініціали)
Рецензент Краївська І. А.
(прізвище та ініціали)

Харків – 2026 рік

Кваліфікаційна робота бакалавра виконана у відповідності до встановлених вимог.

Допускається до захисту.

Протокол № 18 від «08» червня 2026 р.

Завідувачка кафедри: Олена УГОДНІКОВА

Секретар: Ганна КЛИМОВА

«15» червня 2026 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ, ОБЛІКУ ТА БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ

Освітньо-кваліфікаційний рівень бакалавр
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Освітня програма Облік і аудит

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри ФОтаББ
доц. Олена УГОДНІКОВА

“20” травня 2026 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ БАКАЛАВРА**

Дейнеко Світлани Миколаївни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Облік і внутрішній контроль кредитних ризиків у банківських установах»
2. Керівник роботи канд. екон. наук, доц. Гавриличенко Є.В.
затверджені наказом ректора від "19" травня 2026 р. № 428-03
3. Строк подання роботи 15.06.2026 року.
Вихідні дані до роботи:
нормативно-правові акти, внутрішні документи підприємства, дані первинного, аналітичного та синтетичного обліку, фінансова звітність, а також наукові й навчально-методичні джерела, зокрема підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті та публікації у фахових виданнях.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що їх належить розробити):
 1. Теоретико-методичні основи оцінки, облікового відображення та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банках
 2. Організація обліку кредитних операцій та внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК»
 3. Аналіз кредитного ризику та удосконалення його оцінки, облікового відображення і внутрішнього контролю в банку
5. Перелік графічного матеріалу Презентація за темою дослідження.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з літературними джерелами та нормативними документами за темою кваліфікаційної роботи бакалавра	11.05.2026 – 15.05.2026	Виконано
2.	Ознайомлення з системою обліку та фінансовою звітністю бази дослідження і їх аналіз	16.05.2026 – 20.05.2026	Виконано
3.	Написання розділу 1	21.05.2026 – 27.05.2026	Виконано
4.	Написання розділу 2	28.05.2026 – 03.06.2026	Виконано
5.	Написання розділу 3	04.06.2026 – 09.06.2026	Виконано
6.	Оформлення пояснювальної записки	10.06.2026 – 12.06.2026	
7.	Підготовка презентації та доповіді	13.06.2026 – 14.06.2026	Виконано
8.	Рецензування та перевірка роботи на плагіат	15.06.2026 – 16.06.2026	Виконано
9.	Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра на кафедрі	17.05.2025	Виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)

(Дейнеко С. М.)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

(Гавриличенко Є. В.)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ, ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У БАНКАХ.....	13
1.1 Економічна сутність, класифікація та оцінка кредитних ризиків у банках	13
1.2 Облік кредитних операцій та формування резервів під кредитні ризики	21
1.3 Внутрішній контроль кредитних ризиків та його нормативне забезпечення	27
РОЗДІЛ 2 ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В АТ «ВСТ БАНК»	35
2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності АТ «ВСТ БАНК» та його кредитної діяльності.....	35
2.2 Організація оцінки кредитного ризику та його відображення в бухгалтерському обліку банку	45
2.3 Організація системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку	50
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ОЦІНКИ, ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ І ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В БАНКУ	55
3.1 Аналіз кредитного ризику та його впливу на фінансові результати банку.	55
3.2 Оцінка системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку...	62

3.3 Напрями вдосконалення оцінки, облікового відображення та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку.....	69
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота містить – 87 сторінок, 26 таблиць, 4 рисунки, список літератури з 33 найменувань.

Кваліфікаційну роботу виконано на базі АТ «ВСТ БАНК». Дослідження присвячене теоретичним і практичним аспектам обліку, оцінки та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банківських установах.

У першому розділі розкрито економічну сутність кредитного ризику, підходи до його оцінки, порядок бухгалтерського обліку кредитних операцій та формування резервів під очікувані кредитні збитки відповідно до МСФЗ 9. Узагальнено теоретичні засади внутрішнього контролю кредитних ризиків, зокрема модель COSO, модель трьох ліній захисту та роль внутрішнього аудиту.

У другому розділі наведено організаційно-економічну характеристику АТ «ВСТ БАНК», проаналізовано фінансові показники, структуру активів і кредитного портфеля. Досліджено практику оцінки кредитного ризику, формування резервів та організацію системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку.

У третьому розділі проаналізовано кредитний ризик та його вплив на фінансові результати банку, оцінено якість кредитного портфеля, структуру резервів і систему внутрішнього контролю. Розроблено рекомендації щодо вдосконалення оцінки кредитного ризику, формування резервів та посилення внутрішнього контролю.

КРЕДИТНИЙ РИЗИК, БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ, ОЧІКУВАНІ КРЕДИТНІ ЗБИТКИ, РЕЗЕРВИ, АТ «ВСТ БАНК», МОДЕЛЬ COSO, МОДЕЛЬ ТРИ ЛІНІЇ, ВНУТРІШНІЙ АУДИТ, КРЕДИТНИЙ ПОРТФЕЛЬ, ОЦІНКА РИЗИКУ, ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ.

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку фінансової системи України характеризується високим рівнем макроекономічної нестабільності, зумовленої як внутрішніми чинниками, так і глобальними геополітичними та економічними викликами. У цих умовах стабільність банківського сектору виступає ключовим гарантом економічної безпеки держави та безперебійного функціонування внутрішнього ринку. Банківські установи за своєю суттю є специфічними фінансовими посередниками, діяльність яких нерозривно пов'язана з прийняттям різноманітних фінансових ризиків, серед яких домінуюче місце за масштабами можливих негативних наслідків посідає кредитний ризик.

Кредитний ризик, який виникає внаслідок ймовірності невиконання позичальником або контрагентом своїх договірних зобов'язань відповідно до погоджених умов, здатен не лише дестабілізувати діяльність окремого комерційного банку, а й спровокувати системну кризу в усьому фінансовому секторі. Ефективне управління цим ризиком вимагає наявності потужного, прозорого та оперативного обліково-аналітичного забезпечення, яке дозволяє ідентифікувати, вимірювати та моніторити потенційні загрози на ранніх стадіях їх виникнення.

Особливої актуальності питання організації обліку та внутрішнього контролю кредитних ризиків набувають у контексті євроінтеграційних процесів та адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів. Перехід вітчизняних банків на Міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема впровадження стандарту МСФЗ 9 «Фінансові інструменти», докорінно змінив філософію відображення кредитних операцій та формування резервів. Модель очікуваних кредитних збитків (ECL), яка прийшла на зміну моделі понесених збитків, вимагає від банків побудови складних

прогностичних моделей та залучення значного масиву нефінансової інформації, що суттєво підвищує вимоги до якості облікових даних.

Паралельно з цим, Національний банк України постійно посилює регуляторні вимоги щодо оцінки ризиків та організації систем внутрішнього контролю в банках, зокрема через впровадження нормативного регулювання. Це змушує банківські установи, включаючи АТ «ВСТ БАНК», здійснювати безперервну модернізацію своїх внутрішніх процедур, інтегрувати підсистеми бухгалтерського обліку з інструментами ризик-менеджменту та розбудовувати ефективне контрольне середовище на основі сучасних концепцій.

Незважаючи на значну кількість наукових напрацювань у сфері банківського ризик-менеджменту та обліку фінансових інструментів, динамічність регуляторного середовища, високе фіскальне навантаження та поява нових інструментів автоматизації, таких як інтеграція штучного інтелекту та безперервний аудит у банківські інформаційні системи, потребують постійного переосмислення та детального дослідження практичних аспектів реалізації цих процесів на прикладі конкретних фінансових установ. Усе це зумовило вибір теми кваліфікаційної роботи, визначило її цільову спрямованість та архітектуру дослідження.

Ступінь дослідження теми. Проблематика сутності, оцінки, облікового відображення та контролю кредитних ризиків у банках перебуває в центрі уваги багатьох провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Теоретико-методологічні засади функціонування банківської системи та управління ризиками сформували фундаментальні підходи до розуміння природи фінансових втрат, оцінки капіталу під ризиком та побудови загальнобанківських систем контролю.

Значний внесок у дослідження специфіки функціонування банківського сектору України, трансформації облікових систем та розвитку методів мінімізації кредитних ризиків зробили вітчизняні науковці: Бобиль В.В [1],

Гавриличенко Є.В., [2], Макарович, В., Григоревська, О. [9], Лавренюк В.В [7], Мащенко, О., Немазана Є. [10] та інші. У їхніх працях приділено увагу адаптації міжнародних стандартів МСФЗ та Базельських угод до національних реалій, розглянуті питання організації внутрішнього контролю. Водночас, у сучасній науковій літературі залишаються дискусійними та недостатньо висвітленими питання практичної синергії між підрозділами бухгалтерського обліку та службами ризик-менеджменту в умовах воєнного стану, специфіка обліку очікуваних збитків за реструктуризованими кредитами, а також оцінка ефективності внутрішнього аудиту та контролю кредитних ризиків на рівні середніх за масштабами українських комерційних банків, що й зумовлює необхідність проведення цього дослідження.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організації обліку, методики оцінки та системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банківських установах на прикладі АТ «ВСТ БАНК».

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено та вирішено такі завдання:

- розкрити економічну сутність кредитного ризику, причини його виникнення та уточнити його класифікацію в системі діяльності сучасного комерційного банку;
- дослідити нормативно-правове регулювання обліку та контролю кредитних ризиків в Україні, оцінити вплив вимог НБУ та МСФЗ 9 на формування банківських резервів;
- надати організаційно-економічну характеристику АТ «ВСТ БАНК», проаналізувати динаміку та якісну структуру його кредитного портфеля;
- оцінити діючу практику фінансового обліку кредитних операцій та формування резервів під очікувані кредитні збитки в досліджуваному банку;

- проаналізувати організаційну структуру та процедури функціонування системи внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК», виявити її «вузькі місця»;

- обґрунтувати фінансові та регуляторні аспекти управління ризиками, дослідити вплив відрахувань до резервів на фінансовий результат та капітал установи;

- розробити комплексні напрями удосконалення методики оцінки, облікового відображення та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку з урахуванням автоматизації та міжнародного досвіду.

Об'єктом дослідження є процеси обліку, оцінювання та внутрішнього контролю кредитних ризиків, що виникають у ході здійснення активних операцій банківськими установами.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методологічних, організаційних та практичних питань, пов'язаних із відображенням в обліку кредитних ризиків, формуванням резервів та побудовою системи внутрішнього контролю в АТ «ВСТ БАНК».

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використовувались загальнонаукові та спеціальні методи пізнання економічних явищ. У процесі дослідження використано: метод теоретичного узагальнення та порівняння (для визначення сутності ризиків та підходів до їх класифікації); метод системно-структурного аналізу (при дослідженні нормативно-правової бази та побудові структури внутрішнього контролю банку); економіко-статистичні методи, зокрема групування, порівняння, горизонтальний та вертикальний аналіз (при оцінці фінансового стану та структури кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК»); метод моделювання та графічного відображення (для наочного представлення облікових та контрольних взаємозв'язків).

Інформаційною базою дослідження є Закони України, Постанови та нормативно-методичні матеріали Національного банку України, Міжнародні

стандарти фінансової звітності, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів, статистичні матеріали, а також внутрішні регламенти, фінансова та статистична звітність АТ «ВСТ БАНК» за досліджуваний період.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ, ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ У БАНКАХ

1.1 Економічна сутність, класифікація та оцінка кредитних ризиків у банках

Кредитний ризик виступає невід'ємною складовою функціонування будь-якої банківської установи, оскільки саме надання позик формує основу її активних операцій. Від глибини усвідомлення суті цієї категорії залежить здатність банку вибудовувати надійну систему фінансового захисту – від моменту видачі кредиту до повного завершення розрахунків. Тому логіка дослідження потребує первинного розгляду теоретичних підходів до визначення поняття «кредитний ризик».

Вітчизняний регулятор формулює кредитний ризик досить широко, наголошуючи не лише на факті несплати, а й на пов'язаних із цим фінансових наслідках. Так, у Постанові Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64, якою затверджено Положення про організацію системи управління ризиками в банках України, зазначається, що це «імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником або контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору». Таке трактування вказує на те, що негативні ефекти можуть проявлятися не тільки у формі прямого збитку, а й через втрачену вигоду, що особливо важливо для планування фінансового результату банку.

На міжнародному рівні підхід дещо лаконічніший, але не менш принциповий. МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» описує кредитний ризик як ризик того, що одна сторона за фінансовим інструментом завдасть фінансового збитку іншій через невиконання взятих зобов'язань. Близьке за

змістом визначення наводиться і в МСФЗ 7, який присвячено розкриттю інформації: там ідеться про те, що неспроможність контрагента виконати умови угоди стає причиною фінансового збитку для іншої сторони. Ці норми акцентують на причинно-наслідковому зв'язку: збиток виникає саме внаслідок дефолту, а не через ринкові коливання чи операційні помилки.

У наукових працях можна зустріти різні інтерпретації цього поняття, які відображають спеціалізацію дослідників і цілі конкретних робіт. Для узагальнення ключових відмінностей доцільно згрупувати їх у табличній формі. Табл. 1.1 розкриває підходи до визначення поняття «кредитний ризик» у нормативних та наукових джерелах, дозволяючи простежити, які саме аспекти – імовірність втрат, знецінення активів чи недоотримання доходів – автори вважають визначальними.

Узагальнення наведених у таблиці 1.1 підходів дає підстави стверджувати, що кредитний ризик у сучасній економічній літературі розглядається як імовірність виникнення фінансових втрат унаслідок невиконання або неналежного виконання позичальником своїх зобов'язань. Відмінності між підходами полягають передусім у трактуванні можливих наслідків реалізації цього ризику: від неповернення основної суми боргу та процентів до знецінення активів, погіршення фінансових результатів і зниження капіталізації банку. Така еволюція поглядів пов'язана зі зміною концепції управління кредитним ризиком, яка поступово трансформувалася від реагування на вже понесені збитки до їх прогнозування та превентивного управління. Впровадження моделі очікуваних кредитних збитків відповідно до МСФЗ 9 закріпило саме перспективний підхід до оцінки кредитного ризику, орієнтований на врахування не лише факту дефолту, а й можливого погіршення кредитоспроможності позичальника та своєчасне формування резервів під очікувані втрати.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «кредитний ризик» у нормативних та наукових джерелах

Автор	Визначення	Ключовий акцент
Національний банк України	Імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору	Ймовірність збитків, втрат чи недоотриманих доходів
МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»	Ризик того, що одна зі сторін фінансового інструменту спричинить фінансовий збиток іншій стороні через невиконання зобов'язання	Фінансовий збиток через невиконання зобов'язання
МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації»	Ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони	Причинно-наслідковий зв'язок між невиконанням та збитком
Федина В.В.	Кредитний ризик – це наявний або потенційний ризик для надходжень та капіталу, який виникає через неспроможність сторони, що взяла на себе зобов'язання, виконати умови будь-якої фінансової угоди із банком (його підрозділом) або в інший спосіб виконати взяті на себе зобов'язання	Ризик для надходжень та капіталу
Бобиль В.В.	Ймовірність відхилення від запланованих (очікуваних) показників через невиконання позичальником зобов'язань перед банком	Ймовірність відхилення від плану
Джулай І.	Ризик неповернення у встановлений термін основного боргу та процентів за кредитом, що належать кредитору відповідно до кредитного договору	Неповернення основного боргу та процентів
Верхуша Н.	Ймовірність зміни вартості або визнання активів банку знеціненими/нестратегічними через відкриття ризикової позиції, що виникає під впливом та внаслідок взаємодії зовнішніх і внутрішніх щодо банку ризик-факторів, і характеризується суттєвими несприятливими відхиленнями від очікуваних результатів.	Ймовірність знецінення активів

Джерело систематизовано автором на основі [1, 8, 11, 12, 17, 26]

Спираючись на проведений аналіз, у даній роботі під кредитним ризиком пропонується розуміти ймовірність фінансових втрат банку, які можуть виникнути у формі прямих збитків, недоотриманих доходів або знецінення активів через нездатність позичальника (чи іншого контрагента) повністю та вчасно виконати договірні зобов'язання. Таке узагальнене визначення дозволяє охопити весь спектр негативних проявів кредитного ризику – від простого прострочення до остаточного дефолту, що повною мірою відповідає вимогам як національного регулятора, так і міжнародних стандартів фінансової звітності.

Банківська діяльність завжди супроводжується множиною різноманітних ризиків, що загрожують фінансовій стійкості установи. У сучасній теорії банківської справи їх прийнято об'єднувати в кілька основних груп: кредитний ризик, ринковий ризик (валютний, процентний, фондовий), операційний ризик, ризик ліквідності, стратегічний ризик, репутаційний ризик та ризик відповідності (комплаєнс-ризик). Кожен із цих видів має власні джерела виникнення, методи оцінювання та інструменти мінімізації, однак масштаби їхнього впливу на банк суттєво різняться.

Для банківської системи України саме кредитний ризик традиційно виступає головним дестабілізуючим чинником. Це пояснюється самою моделлю вітчизняного банківського бізнесу, де основна частина активів сконцентрована саме в кредитному портфелі. Частка кредитів, наданих клієнтам, нерідко сягає 60–70% від загального обсягу активів, що автоматично робить кредитний ризик визначальним для фінансового результату і достатності капіталу. Як слушно зазначає Лавренюк В.В., кредитний ризик посідає домінуючу позицію серед усіх банківських ризиків, оскільки збитки від його реалізації здатні не лише погіршити поточні показники, а й призвести до неплатоспроможності банку [7].

Водночас кредитний ризик не існує ізольовано від інших елементів ризик-системи. Наприклад, зростання процентних ставок (складова ринкового

ризик) збільшує боргове навантаження на позичальників і тим самим підвищує ймовірність дефолтів. Аналогічно, зниження ліквідності банку може призвести до неможливості фондувати нові кредити та реструктуризувати проблемні, що посилює кредитний ризик. Отже, кредитний ризик не лише є найбільшим за обсягом можливих втрат, а й виступає своєрідним інтегратором, що акумулює вплив інших видів ризиків. Саме тому побудова ефективних механізмів його оцінювання, обліку та контролю справедливо вважається першочерговим завданням ризик-менеджменту кожного банку.

Для ефективного управління кредитним ризиком важливо не лише усвідомлювати його природу, а й уміти розрізняти форми, у яких він проявляється. Саме класифікація дозволяє структурувати ризикові позиції, визначити пріоритетні напрями контролю та обрати відповідні інструменти мінімізації втрат. У сучасній банківській теорії та практиці кредитний ризик поділяють за кількома ключовими ознаками, кожна з яких розкриває різні аспекти цього явища у таблиці 1.2.

Наведена класифікація, хоча й не є вичерпною, охоплює найважливіші критерії, що використовуються в банківській діяльності. Зокрема, поділ на внутрішній та зовнішній ризик дозволяє розмежувати сфери відповідальності: якщо зовнішні чинники банк змушений прогнозувати й адаптуватися до них, то внутрішні джерела ризику можуть бути усунені шляхом удосконалення внутрішніх процедур. Відокремлення індивідуального ризику від портфельного має принципове значення для побудови систем оцінки: перший потребує аналізу фінансового стану конкретного позичальника, другий – вимагає моніторингу галузевих концентрацій і взаємозв'язків між позичальниками. Саме такий багатовимірний підхід до класифікації створює підґрунтя для подальшої кількісної оцінки кредитного ризику та формування адекватних резервів, про що йтиметься в наступних пунктах роботи.

Таблиця 1.2 – Класифікація кредитних ризиків банку

Класифікаційна ознака	Види кредитного ризику	Стисла характеристика
За джерелами виникнення	Внутрішній	Пов'язаний з недоліками кредитної політики, помилками персоналу, низькою якістю аналізу позичальників.
	Зовнішній	Викликаний макроекономічними, політичними чи галузевими чинниками, на які банк не може впливати безпосередньо.
За рівнем прояву	Індивідуальний	Ризик невиконання зобов'язань окремим позичальником (дефолт конкретного контрагента).
	Портфельний	Ризик втрат через надмірну концентрацію кредитів у певному секторі, регіоні чи групі пов'язаних осіб.
За ступенем керованості	Контрольований	Може бути мінімізований за допомогою внутрішніх інструментів (лімітування, диверсифікація, резервування).
	Неконтрольований	Спричинений форс-мажорними або системними подіями, які банк не в змозі попередити.
За характером дії	Прямий	Безпосередній ризик дефолту позичальника за кредитним договором.
	Непрямий	Ризик контрагента за похідними інструментами або ризик зниження вартості застави.
За строками	Короткостроковий	Ризик за кредитами, наданими на строк до 1 року.
	Середньостроковий	Ризик за позиками зі строком погашення від 1 до 3 (або 5) років.
	Довгостроковий	Ризик за довгостроковими інвестиційними кредитами понад 5 років.

Джерело систематизовано автором на основі [8, 13]

Рівень кредитного ризику, з яким стикається банк у своїй діяльності, не є сталою величиною. Він формується під впливом низки різноманітних чинників, які в сукупності визначають імовірність невиконання позичальниками своїх зобов'язань та масштаби потенційних втрат. Усю сукупність цих чинників прийнято поділяти на дві великі групи – зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів належать ті, що перебувають поза межами безпосереднього впливу банку, однак здатні суттєво погіршити якість кредитного портфеля. Серед них першочергове значення мають макроекономічні умови: динаміка валового внутрішнього продукту, рівень інфляції, коливання валютного курсу, зміна облікової ставки. Наприклад, зниження ВВП супроводжується падінням ділової активності, що об'єктивно зменшує доходи позичальників та ускладнює обслуговування ними боргів. Девальвація національної валюти може зробити непідйомними платежі за валютними кредитами для позичальників, чий надходження номіновані в гривні.

До зовнішніх факторів також відносять політичну ситуацію, зміни в податковому законодавстві та регуляторні новації. Для України особливо вагомим чинником останніх років став воєнний стан, який спричинив руйнування виробничих потужностей, міграцію населення, порушення логістичних ланцюгів та загальне зниження платоспроможності бізнесу й домогосподарств. Банк не може запобігти дії таких чинників, але зобов'язаний ураховувати їх під час планування кредитної діяльності та формування резервів.

Внутрішні фактори породжуються безпосередньо діяльністю самого банку. Передусім ідеться про якість організації кредитного процесу: адекватність методик оцінки фінансового стану позичальників, ефективність андерайтингу, повноту перевірки наданих документів. Помилки на етапі видачі кредиту, зокрема надто ліберальна кредитна політика або недостатня

диверсифікація портфеля, закладають підґрунтя для майбутніх проблем. Важливу роль відіграють також якість супроводу вже виданих позик, своєчасність моніторингу фінансового стану клієнтів, стан роботи із заставним майном та професійний рівень персоналу.

Кредитний ризик банку є результатом складної взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників. Якщо на зовнішні обставини банк може реагувати переважно шляхом адаптації своєї стратегії, то внутрішні фактори піддаються безпосередньому управлінню. Саме тому побудова ефективної системи внутрішнього контролю та постійне вдосконалення кредитних процедур розглядаються як ключові інструменти мінімізації кредитного ризику.

Оцінка кредитного ризику є центральним елементом системи ризик-менеджменту, адже саме її результати визначають обсяг необхідних резервів, умови кредитування та, зрештою, фінансову стійкість банку. У сучасній практиці виділяють кількісні (формалізовані) та якісні (експертні) підходи, які доповнюють один одного.

Кількісна оцінка ґрунтується на розрахунку трьох базових компонентів: імовірності дефолту позичальника, рівня втрат у разі дефолту та суми під ризиком на момент дефолту. Саме ці параметри покладені в основу моделі очікуваних кредитних збитків, запровадженої Міжнародним стандартом фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти [12].

Відповідно до МСФЗ 9, фінансові активи розподіляються за трьома стадіями знецінення залежно від рівня кредитного ризику. На першій стадії (активи без значного погіршення кредитної якості) банк розраховує 12-місячні очікувані збитки; на другій та третій стадіях, коли кредитний ризик суттєво зріс або відбувся дефолт, резерв формується в розмірі очікуваних збитків за весь строк дії інструменту. Такий підхід вимагає від банку не лише фіксації поточних проблем, а й прогнозування майбутньої динаміки кредитоспроможності позичальників.

Паралельно з кількісними методами банки застосовують якісні підходи, які передбачають експертний аналіз бізнес-середовища позичальника, оцінку ринкових позицій, якості менеджменту, галузевих ризиків тощо. Поєднання кількісних моделей із професійним судженням дозволяє отримати більш реалістичну картину.

На нормативному рівні вимоги до оцінки кредитного ризику встановлені Положенням НБУ № 351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [15]. Документ вимагає, щоб банки здійснювали оцінку ризику як на індивідуальній, так і на портфельній основі, використовуючи внутрішні рейтингові системи або стандартизовані підходи.

Таким чином, сучасна оцінка кредитного ризику – це не разова процедура, а безперервний цикл, результати якого безпосередньо переносяться до облікової системи у вигляді резервів, формуючи фінансовий результат банку. Кредитний ризик є одним із ключових ризиків банківської діяльності, який потребує постійної оцінки та моніторингу.

1.2 Облік кредитних операцій та формування резервів під кредитні ризики

Кредитні операції є базовою складовою активів будь-якого комерційного банку та головним генератором його процентних доходів. Чітке розуміння їх економічної природи є необхідною передумовою для правильної організації бухгалтерського обліку та подальшої оцінки пов'язаних із ними ризиків.

Правове визначення кредитної операції закріплене у статті 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність», де зазначено: «кредитна операція – це операція з надання грошових коштів у тимчасове користування на умовах

забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання» [5]. Таким чином, згідно законодавству виділяють п'ять ключових ознак, які відрізняють кредит від інших форм передачі коштів: забезпеченість, повернення, строковість, платність і цільовий характер. Саме ці ознаки формують економічну сутність кредитної операції як відносин, за яких банк тимчасово передає ресурси позичальнику, розраховуючи на їх повне та своєчасне повернення разом із винагородою у вигляді процентів.

Для відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку банки України керуються Планом рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженим Національним банком України [14]. Основні рахунки для обліку наданих кредитів зосереджені в класі 2 «Кредити та заборгованість клієнтів». Так, для обліку кредитів, наданих суб'єктам господарювання, застосовуються рахунки груп 201, 202, 203; для кредитів фізичним особам – рахунки груп 210, 211; для міжбанківських кредитів – рахунки 120, 150. Нарахування процентних доходів відображається на рахунках класу 6 «Доходи».

Типове бухгалтерське проведення при видачі кредиту передбачає дебет відповідного кредитного рахунку (наприклад, 201 «Кредити, надані суб'єктам господарювання») та кредит рахунку грошових коштів (поточний рахунок клієнта або кореспондентський рахунок банку). Щомісячне нарахування процентів супроводжується записом: дебет рахунків нарахованих доходів (група 206, 216) та кредит рахунків процентних доходів (клас 6). Погашення кредиту відображається зворотними проведеннями: надходження коштів на кореспондентський рахунок банку з одночасним зменшенням залишку за відповідним кредитним рахунком.

Таким чином, бухгалтерський облік кредитних операцій забезпечує відображення руху кредитних коштів, нарахування процентних доходів та погашення заборгованості. Проте номінальне відображення кредитів не дає змоги повною мірою оцінити ризик їх неповернення.

Важливо підкреслити, що сам лише факт відображення номінальної суми кредиту та нарахованих процентів не забезпечує достовірного подання інформації про фінансовий стан банку. Кредитний ризик, притаманний кожній кредитній операції, створює ймовірність того, що частина заборгованості або навіть уся її сума не буде повернута. Саме тому бухгалтерський облік кредитних операцій тісно пов'язаний із механізмом формування резервів. Відповідно до вимог Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» (МСФЗ 9), банк зобов'язаний на кожную звітну дату оцінювати очікувані кредитні збитки та визнавати відповідний резерв, який коригує балансову вартість кредитного активу до суми очікуваного відшкодування. Таким чином, облік кредитних операцій сьогодні – це не лише фіксація руху коштів, а й безперервний процес вимірювання та відображення кредитного ризику, результати якого безпосередньо впливають на фінансовий результат діяльності банку.

Надання кредитів завжди супроводжується ризиком їх неповернення, тому банки зобов'язані заздалегідь створювати фінансовий буфер, здатний поглинути можливі втрати. Таким буфером виступають резерви під кредитні ризики – спеціальні відрахування, що формуються за рахунок витрат банку та відображаються в обліку як коригування балансової вартості кредитних активів. Економічний сенс резерву полягає в тому, щоб показати реальну (очікувану до відшкодування) вартість кредитного портфеля, а не лише його номінальну суму.

Порядок формування резервів в українських банках визначається водночас національними нормативними актами та міжнародними стандартами. На сьогодні структура резервів банків в Україні регулюється положеннями Національного банку України, зокрема Положенням №351 “Про визначення розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями”, адаптованим до вимог МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” [30]. Це

означає, що українські банки у своїй обліковій практиці поєднують вимоги НБУ з концептуальними підходами, закладеними в міжнародному стандарті.

МСФЗ 9 закріпив модель очікуваних кредитних збитків (ECL), яка принципово відрізняється від підходу, що застосовувався раніше. Якщо до набрання чинності цим стандартом резерв формувався переважно за фактом виникнення збитків (за наявності ознак знецінення), то тепер банк зобов'язаний оцінювати майбутні втрати на кожну звітну дату, навіть якщо позичальник сумлінно виконує зобов'язання. Це змінило філософію обліку, резерв перестав бути інструментом лише фіксації вже понесених проблем і перетворився на інструмент прогнозування.

МСФЗ 9 передбачає розподіл усіх фінансових інструментів, за якими оцінюється кредитний ризик, на три стадії знецінення:

- Стадія 1 – активи, за якими кредитний ризик суттєво не зріс із моменту первісного визнання. За ними банк формує резерв у розмірі 12-місячних очікуваних збитків (частина ECL, що виникає внаслідок можливих дефолтів у найближчі 12 місяців).
- Стадія 2 – активи, кредитний ризик за якими значно збільшився, але об'єктивних ознак дефолту ще немає. Тут резерв формується в розмірі очікуваних збитків за весь строк дії інструменту (Lifetime ECL).
- Стадія 3 – кредитно-знецінені активи, тобто такі, за якими вже настав дефолт або є об'єктивні ознаки знецінення. Резерв також дорівнює очікуваним збиткам за весь строк, але процентний дохід нараховується вже не на номінальну, а на чисту балансову вартість.

На практиці реалізація моделі ECL вимагає від банків побудови складних математичних моделей, що враховують імовірність дефолту, рівень втрат при дефолті, суму під ризиком, а також макроекономічні прогнози. Як свідчить сучасна банківська практика, «деякі провідні українські банки, зокрема державні ПриватБанк та Ощадбанк, уже перейшли на прогнозну модель оцінки втрат, яка враховує не лише історичні дані, а й сценарне

прогнозування на макро- та мікроекономічному рівні» [30]. Результати такої оцінки не залишаються лише на рівні аналітичних моделей – вони безпосередньо переносяться в бухгалтерський облік через механізм резервування, який є ключовим інструментом відображення кредитного ризику у фінансовій звітності банку.

У бухгалтерському обліку формування резерву відображається проведенням: дебет рахунку витрат (клас 7 «Витрати», рахунки групи 770 «Відрахування в резерви») та кредит рахунку резервів (клас 2, контрактивні рахунки, наприклад, 291 «Резерви під знецінення кредитів суб'єктам господарювання»). Збільшення резерву зменшує прибуток банку, а його розформування (відновлення корисності активу) – збільшує. Отже, оцінка кредитного ризику безпосередньо трансформується в облікові записи та впливає на фінансовий результат, про що детальніше йтиметься в наступному пункті.

Формування резервів під кредитні ризики не є суто технічною обліковою процедурою, оскільки її результати безпосередньо позначаються на ключових показниках фінансової звітності банку. Відрахування до резервів визнаються витратами звітного періоду та відображаються у Звіті про фінансові результати (Звіті про прибутки та збитки) за статтею «Збитки від знецінення фінансових активів». Що більший обсяг резервів змушений сформувати банк у конкретному періоді, то суттєвіше скорочується його чистий прибуток, а в окремих випадках – може бути зафіксовано збиток. Таким чином, кредитний ризик через механізм резервування здатний кардинально змінювати фінансовий результат діяльності установи, навіть якщо її операційні доходи залишаються стабільними.

У розділі балансу «Звіт про фінансовий стан» вплив резервів проявляється через коригування балансової вартості кредитного портфеля. Кредити, надані клієнтам, відображаються за чистою вартістю, тобто за мінусом сформованих резервів. Відповідно, зростання резервів зменшує

загальний обсяг активів банку, що може впливати на показники достатності капіталу, рентабельності активів (ROA) та рентабельності капіталу (ROE). І навпаки, розформування резервів (відновлення корисності раніше знецінених активів) збільшує прибуток і покращує зазначені показники. Така циклічність свідчить про те, що резерви є не лише інструментом покриття втрат, а й вагомим чинником управління фінансовими результатами.

Не менш важливим є розкриття інформації про кредитний ризик та резерви в Примітках до фінансової звітності. Банк зобов'язаний детально розкривати облікову політику щодо оцінки очікуваних кредитних збитків, методику визначення стадій знецінення, вхідні параметри моделей (PD, LGD, EAD), рух резервів за звітний період (сальдо на початок, відрахування, списання, відновлення), а також аналіз кредитної якості активів за стадіями. Така прозорість дозволяє зовнішнім користувачам – інвесторам, вкладникам, регулятору адекватно оцінити рівень кредитного ризику, прийнятого банком, та якість управління ним.

Резерви під кредитні ризики виступають сполучною ланкою між оцінкою ризику, бухгалтерським обліком і фінансовим результатом банку. Кожна зміна в кредитному портфелі – погіршення або поліпшення фінансового стану позичальників, поява нових макроекономічних загроз, реструктуризація боргів, негайно знаходить кількісне відображення в обліку через коригування резервів, впливаючи на прибуток, капітал та інвестиційну привабливість банківської установи.

Як підсумок – кредитний ризик знаходить своє відображення в бухгалтерському обліку через механізм формування резервів, що безпосередньо впливає на фінансовий результат банку. Впровадження моделі очікуваних кредитних збитків згідно з МСФЗ 9 перетворило резервування з реактивного інструменту фіксації вже понесених втрат на проактивний механізм, який ураховує майбутні ризики. Завдяки цьому облік кредитних операцій сьогодні забезпечує не лише достовірне подання інформації про

активи банку, а й виступає важливим джерелом даних для прийняття управлінських рішень у сфері ризик-менеджменту.

1.3 Внутрішній контроль кредитних ризиків та його нормативне забезпечення

Внутрішній контроль є невід’ємною частиною корпоративного управління банку. Його головне призначення – забезпечити впевненість у тому, що банк досягає поставлених цілей, дотримується законодавства, зберігає активи, а його фінансова звітність є достовірною. Стосовно кредитних ризиків внутрішній контроль спрямований на те, щоб на всіх етапах – від видачі позики до її повного погашення – ризики своєчасно виявлялися, правильно оцінювалися та адекватно відображалися в обліку.

Відповідно до Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України, затвердженого Постановою НБУ №88, внутрішній контроль – це процес, інтегрований в усі процеси та корпоративне управління банку, спрямований на досягнення операційних, інформаційних та комплаєнс-цілей діяльності банку [13]. Національний банк України розглядає внутрішній контроль як один із ключових елементів системи управління ризиками. Зокрема, Постанова НБУ №64 наголошує на необхідності створення ефективної системи внутрішнього контролю, яка охоплює всі напрями діяльності банку та є невід’ємною складовою його щоденних операцій [14].

Відповідно до концепції COSO [18] внутрішній контроль визначається як процес, що здійснюється керівництвом та працівниками організації і спрямований на забезпечення достатньої впевненості щодо досягнення цілей у сфері операційної діяльності, звітності та дотримання законодавства. Такий підхід підкреслює, що внутрішній контроль є не окремою функцією чи

набором перевірок, а безперервним процесом, який реалізується всіма учасниками діяльності організації.

У контексті кредитної діяльності сутність внутрішнього контролю можна визначити через три взаємопов'язані цілі:

- операційна – кредитні операції здійснюються ефективно, відповідно до внутрішніх регламентів і в межах прийнятного ризику.
- інформаційна – дані про кредитний портфель, сформовані резерви та збитки є повними, точними і своєчасно передаються керівництву.
- комплаєнс-ціль – діяльність банку відповідає вимогам законів, нормативних актів НБУ та міжнародних стандартів.

Побудова ефективної системи внутрішнього контролю неможлива без чіткого розуміння її структурних складових. Найбільш визнаним у світовій практиці підходом до формалізації таких складових є модель COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission). Як зазначають Приказюк Н.В. та Мендрик Д.Є., «стандарт COSO – це загальна модель внутрішнього контролю, за допомогою якої компанії-виконавці та організації, включаючи банки, можуть оцінювати власні системи ризик-менеджменту» [18].

Модель COSO представлена через п'ять взаємопов'язаних компонентів, які утворюють цілісну структуру. До них належать: середовище управління (контрольне середовище), оцінка ризику, контрольна діяльність (контрольні процедури), інформація та комунікація, а також моніторинг. Кожен із цих компонентів має бути присутнім на всіх рівнях організації та відповідати її цілям – операційним, інформаційним і комплаєнс-цілям.

Графічно цей взаємозв'язок відображається у вигляді так званого «куба COSO», представленого на рисунку 1.1, де три основні цілі внутрішнього контролю утворюють верхню грань, п'ять компонентів – горизонтальні лінії, а ієрархічні рівні організації – бокову грань.

Рис. 1.1 Куб COSO

Джерело сформовано автором на основі [18]

Коротко розглянемо зміст кожного компонента:

- контрольне середовище – це фундамент, який визначає ставлення керівництва до внутрішнього контролю, етичні цінності, компетентність персоналу та розподіл відповідальності.

- оцінка ризику – процес ідентифікації та аналізу ризиків, що можуть завадити досягненню цілей. У банку цей компонент безпосередньо стосується виявлення кредитних, ринкових та операційних ризиків.

- контрольна діяльність – сукупність політик і процедур, які забезпечують виконання рішень керівництва (лімітування, авторизація, звірки, розподіл обов’язків).

- інформація та комунікація – забезпечують своєчасне отримання, обробку та передачу даних, необхідних для ухвалення рішень.

- моніторинг – безперервне або періодичне оцінювання ефективності системи внутрішнього контролю та її адаптація до змін.

Таким чином, модель COSO надає банкам готову архітектуру для побудови системи внутрішнього контролю, де п’ять компонентів охоплюють усі аспекти – від середовища до постійного моніторингу. Саме на цю модель спираються сучасні вимоги НБУ до організації внутрішнього контролю в банках.

Для чіткого розподілу відповідальності за управління ризиками та здійснення контролю в сучасних організаціях, зокрема в банках, застосовується модель трьох ліній, розроблена Інститутом внутрішніх аудиторів (The IIA). У 2020 році ця модель була оновлена та представлена в документі «The IIA's Three Lines Model: An update of the Three Lines of Defense», який узагальнює найкращі практики корпоративного управління та управління ризиками. Як зазначено в документі, «модель трьох ліній допомагає організаціям визначати структури та процеси, які найкращим чином сприяють досягненню цілей та забезпечують ефективне управління, управління ризиками та контроль» [33]. Модель не є жорсткою інструкцією, а скоріше гнучкою концептуальною основою, яку можна адаптувати до специфіки конкретного банку.

Модель виокремлює три ключові групи учасників (лінії), кожна з яких виконує визначену роль у загальній системі управління ризиками та внутрішнього контролю:

- Перша лінія – операційний менеджмент, тобто керівники та працівники структурних підрозділів, які безпосередньо здійснюють операції, зокрема кредитні. Саме вони володіють ризиками та відповідають за їх виявлення, оцінку та застосування контрольних процедур у щоденній діяльності. Іншими словами, перша лінія «забезпечує досягнення цілей організації через виконання визначених завдань та ефективне застосування засобів контролю» [33].

- Друга лінія – функції управління ризиками, комплаєнсу, фінансового контролю, безпеки тощо. Вони розробляють політики, методології, надають консультації та здійснюють незалежний моніторинг. Друга лінія підтримує першу лінію у впровадженні ефективних практик управління ризиками, але не бере на себе безпосередню відповідальність за операційні рішення.

- Третя лінія – внутрішній аудит. Вона забезпечує незалежну та об'єктивну оцінку ефективності системи управління ризиками та

внутрішнього контролю загалом, включно з діяльністю першої та другої ліній. Внутрішній аудит підпорядковується безпосередньо наглядовій раді або аудиторському комітету, що гарантує його організаційну незалежність.

Принципово важливою в оновленій моделі є роль керівного органу (у банку – наглядової ради), який не належить до жодної з ліній, але «приймає від них інформацію, необхідну для здійснення нагляду, та забезпечує, щоб структура і процеси відповідали потребам організації» [33]. Крім того, модель наголошує на необхідності координації та комунікації між усіма лініями, аби уникнути дублювання функцій і забезпечити цілісність системи управління ризиками.

Зміст ролей кожної лінії в контексті управління кредитними ризиками банку систематизовано в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Розподіл функцій з управління кредитним ризиком за моделлю трьох ліній

Лінія	Учасники	Основні функції щодо кредитного ризику
Перша лінія	Фронт-офіс, кредитні підрозділи, регіональні відділення	Прийняття кредитних рішень, первинна ідентифікація ризику, моніторинг позичальників, застосування контрольних процедур
Друга лінія	Департамент ризик-менеджменту, комплаєнс-підрозділ, кредитне адміністрування	Розробка методології оцінки ризику, встановлення лімітів, перевірка якості портфеля, контроль за дотриманням політик
Третя лінія	Служба внутрішнього аудиту	Незалежна оцінка ефективності системи управління кредитним ризиком, перевірка процедур першої та другої ліній, надання рекомендацій
Керівний орган	Наглядова рада (аудиторський комітет)	Загальний нагляд за системою, затвердження ризик-стратегії, розгляд звітів внутрішнього аудиту

Джерело складено автором на основі [33]

Така архітектура дозволяє банку уникнути ситуації, коли ризики залишаються поза увагою, а контрольні заходи дублюються або суперечать одне одному. Зокрема, перша лінія щоденно працює з кредитними ризиками, друга – забезпечує методологічну підтримку та незалежний контроль, а третя – надає керівництву впевненість у тому, що вся система функціонує ефективно.

Внутрішній аудит посідає особливе місце в системі внутрішнього контролю банку, виступаючи третьою, незалежною лінією захисту. Його ключова відмінність від інших контрольних функцій полягає в організаційній незалежності: служба внутрішнього аудиту підпорядковується безпосередньо наглядовій раді (або її аудиторському комітету), що дозволяє уникнути конфлікту інтересів та тиску з боку виконавчого керівництва.

Відповідно до оновленої моделі трьох ліній, «внутрішній аудит забезпечує незалежну та об'єктивну впевненість і консультування щодо достатності та ефективності управління, ризик-менеджменту та контролю» [33]. Стосовно кредитних ризиків це означає, що внутрішні аудитори не беруть участі в ухваленні кредитних рішень, не оцінюють платоспроможність позичальників і не розраховують резерви. Їхнє завдання – перевірити, чи правильно працюють ті, хто це робить.

Основними напрямками роботи внутрішнього аудиту в контексті кредитних ризиків є:

1. Оцінка ефективності системи управління кредитним ризиком – аудит перевіряє, чи відповідають внутрішні політики та процедури нормативним вимогам НБУ, чи дотримуються встановлені ліміти, чи своєчасно виявляються проблемні кредити.

2. Перевірка достовірності облікових даних і резервів – аудитори аналізують, чи правильно класифіковано кредити за стадіями знецінення згідно з МСФЗ 9, чи адекватно розраховано очікувані кредитні збитки, чи коректно відображено резерви в бухгалтерському обліку та звітності.

3. Оцінка контрольного середовища – перевіряється, чи функціонують заявлені контрольні процедури, чи є належний розподіл обов'язків, чи уникнуто конфлікту інтересів у кредитному процесі.

4. Надання рекомендацій – за результатами перевірок внутрішній аудит готує звіти для наглядової ради та правління, у яких не лише фіксує виявлені недоліки, а й пропонує шляхи їх усунення.

Важливо підкреслити, що внутрішній аудит не обмежується ретроспективною перевіркою – сучасний підхід передбачає ризик-орієнтоване планування. Це означає, що перевірки плануються на основі попередньої оцінки ризиків, і найбільша увага приділяється саме тим сферам, де ймовірність суттєвих помилок або зловживань є найвищою. У банку такою сферою об'єктивно виступає кредитна діяльність, адже саме з нею пов'язаний найбільший обсяг фінансових ризиків.

Таким чином, внутрішній аудит виконує роль зворотного зв'язку для керівництва банку: він надає незалежну оцінку того, наскільки ефективно перша та друга лінії захисту управляють кредитними ризиками, та сприяє постійному вдосконаленню системи внутрішнього контролю.

Функціонування системи управління кредитними ризиками, їх обліку та внутрішнього контролю в українських банках спирається на розгалужену нормативно-правову базу. Її основу становлять закони України, нормативно-правові акти Національного банку України та міжнародні стандарти фінансової звітності, які в сукупності визначають єдині правила для всіх банківських установ.

Базовим законодавчим актом є Закон України «Про банки і банківську діяльність» [5], який визначає правові засади здійснення кредитних операцій, вимоги до кредитної політики банку, обов'язки щодо формування резервів та організації внутрішнього контролю.

На рівні регулятора ключовими документами виступають:

- Постанова Правління НБУ № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України» [17] – встановлює загальну архітектуру ризик-менеджменту, вимоги до внутрішнього контролю та визначає кредитний ризик як один із основних видів ризиків. Саме цим документом закріплено необхідність побудови системи внутрішнього контролю за моделлю трьох ліній захисту.

- Положення № 351 «Про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [15] – деталізує методику оцінки кредитного ризику, встановлює вимоги до розрахунку очікуваних кредитних збитків, класифікації активів за стадіями знецінення та формування резервів. Цей документ адаптовано до вимог міжнародних стандартів, що забезпечує гармонізацію української практики зі світовою.

- Постанова НБУ № 88 «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України» [16] – визначає статус, завдання та принципи діяльності служби внутрішнього аудиту, її незалежність, підзвітність наглядовій раді та порядок здійснення перевірок.

- На міжнародному рівні визначальну роль відіграють:

- МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [12] – встановлює модель очікуваних кредитних збитків (ECL), вимоги до поділу активів на три стадії знецінення та розкриття інформації про кредитний ризик у фінансовій звітності.

- МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» [11] – доповнює МСФЗ 9 у частині вимог до розкриття даних про характер і ступінь ризиків, пов'язаних із фінансовими інструментами.

Нормативно-правове регулювання охоплює всі аспекти управління кредитними ризиками – від моменту видачі кредиту до формування резервів і здійснення внутрішнього аудиту. Дотримання цих вимог є обов'язковим для кожного банку, що забезпечує єдині стандарти надійності та прозорості банківської системи України.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ КРЕДИТНИХ РИЗИКІВ В АТ «ВСТ БАНК»

2.1 Організаційно-економічна характеристика діяльності АТ «ВСТ БАНК» та його кредитної діяльності

АТ «ВСТ БАНК» є самостійним суб'єктом єдиної банківської системи України, який функціонує на ринку фінансових послуг понад двадцять років. Банк зареєстрований Національним банком України 17 жовтня 2002 року за № 283 та здійснює діяльність на підставі банківської ліцензії № 204. Свою історію установа веде від Закритого акціонерного товариства «АГРОБАНК», яке в подальшому було реорганізовано у Відкрите акціонерне товариство «ХОУМ КРЕДИТ БАНК». Після низки перетворень банк отримав назву Публічне акціонерне товариство «БАНК ВОСТОК», а в серпні 2025 року рішенням акціонера змінив тип товариства та найменування на Акціонерне товариство «ВСТ БАНК». Такий шлях свідчить про поступову трансформацію установи від невеликого галузевого банку до універсальної фінансової інституції. Основні реєстраційні дані банку систематизовано в таблиці 2.1.

Відповідно до Статуту, метою діяльності АТ «ВСТ БАНК» є отримання прибутку від надання банківських та інших фінансових послуг. Банк має право надавати широкий спектр банківських послуг, зокрема залучення коштів від необмеженого кола осіб, відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів, надання кредитів за рахунок залучених коштів від власного імені, на власних умовах та на власний ризик. Крім суто банківських операцій, установа надає фінансові послуги, серед яких фінансовий лізинг, факторинг, надання гарантій, торгівля валютними цінностями, а також здійснює професійну діяльність на ринках капіталу. Додатково банк провадить депозитарну діяльність, операції з готівкою, інкасацію, консультаційні та інформаційні

послуги, а також може виконувати функції адміністратора за випуском облігацій. Така диверсифікація дозволяє банку позиціонувати себе як універсальну установу, здатну задовольнити потреби як корпоративних клієнтів, так і фізичних осіб.

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика АТ «ВСТ БАНК»

Показник	Характеристика
Повне найменування	АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВСТ БАНК»
Скорочене найменування	АТ «ВСТ БАНК»
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство (тип – приватне)
Дата реєстрації	30 січня 2009 року
Реєстраційний номер у Державному реєстрі банків	12241450000045570
Код банку (МФО)	307123
Ліцензія НКЦПФР	Професійна діяльність на фондовому ринку – депозитарна діяльність (від 10.09.2013)
Місцезнаходження	Україна, 49051, м. Дніпро, вул. Курсантська, 24
Голова правління	Мороховський Вадим Вікторович
Офіційний сайт	https://vstbank.ua

Джерело складено автором на основі [23]

Організаційна структура управління банку відповідає вимогам законодавства України та побудована за класичною для акціонерних товариств моделлю. Вищим органом управління є Загальні збори акціонерів, до компетенції яких належить вирішення стратегічних питань діяльності установи. Наглядова рада здійснює контроль за діяльністю Правління та забезпечує захист інтересів акціонерів. Виконавчим органом, який керує поточною діяльністю банку, є Правління на чолі з Головою правління Мороховським В.В. Для забезпечення ефективного управління ризиками та внутрішнього контролю в структурі банку функціонують відповідні комітети та підрозділи, діяльність яких буде детальніше розглянута в наступних підрозділах роботи.

АТ «ВСТ БАНК» є стабільно функціонуючим акціонерним товариством із багаторічною історією та універсальним спектром фінансових послуг. Наявність чинних ліцензій та дозволів дозволяє банку повноцінно працювати на всіх сегментах фінансового ринку, що створює передумови для формування суттєвого кредитного портфеля та, водночас, зумовлює необхідність підтримання надійної системи обліку і внутрішнього контролю кредитних ризиків.

Фінансовий стан банку та його здатність генерувати прибуток визначаються масштабами й ефективністю використання наявних ресурсів. Аналіз ключових показників за 2023–2025 роки дозволяє простежити тенденції розвитку АТ «ВСТ БАНК», оцінити результативність його операційної моделі та визначити місце кредитної діяльності у формуванні фінансового результату. Вихідні дані для такого аналізу систематизовано в таблицях 2.2 та 2.3.

Таблиця 2.2 – Основні фінансові показники діяльності АТ «ВСТ БАНК» за 2023–2025 рр., млн грн

Показник	2023	2024	2025	Відхи- лення 24/23	Відхи- лення 25/24	Відхи- лення 25/23
Активи, млн грн	28182461	33926945	43378041	1,2	1,28	1,54
Зобов'язання, млн грн	26311745	31790054	40516159	1,2	1,27	1,54
Власний капітал, млн грн	1870716	2136891	2861882	1,14	1,34	1,53
Нерозподілений прибуток, млн грн	236978	480028	1090743	2,03	2,27	4,60
Чистий прибуток*	236034	254850	624404	1,08	2,45	2,65

Джерело: складено автором на основі [27, 28]

Наведені дані засвідчують стійку висхідну динаміку всіх ключових параметрів. Активи банку зросли з 28,2 млрд грн до 43,4 млрд грн, тобто за два

роки приріст становив 54 %. Це зумовлено як розширенням інвестиційного портфеля, так і нарощуванням кредитування. Зобов'язання збільшувалися майже синхронно з активами, що відповідає моделі банківського фінансування, за якої залучені кошти є основним джерелом активних операцій.

Особливої уваги заслуговує динаміка власного капіталу. За два роки він зріс з 1,87 млрд грн до 2,86 млрд грн, причому темпи приросту прискорилися: з 14,2 % у 2024 році до 33,9 % у 2025 році. Головним чинником такого зміцнення стало накопичення нерозподіленого прибутку, який у 2025 році сягнув 1 091 млн грн – більш ніж учетверо порівняно з 2023 роком. Це свідчить про те, що банк спрямовує основний фінансовий результат не на споживання (дивіденди), а на посилення власної ресурсної бази.

Чистий прибуток також демонструє позитивну динаміку. Якщо у 2023 та 2024 роках він становив відповідно 236 млн грн та 255 млн грн, то у 2025 році банк заробив 624 млн грн, що у 2,45 рази більше, ніж у попередньому році. Суттєве зростання чистого прибутку свідчить про підвищення загальної ефективності роботи установи.

Доповнити загальну картину дозволяють показники рентабельності та фінансової стійкості, представлені в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Показники фінансового стану АТ «ВСТ БАНК» за 2023–2025 рр

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Відхилення 2023/2025, %	Нормативне значення
ROA, %	1,1%	0,9%	1,77%	+60,9	>1
ROE, %	15,4%	13,7%	29,1%	+89%	>10
Коефіцієнт автономії	0,07	0,07	0,06	-14,3	>0,05
Частка кредитів у активах, %	0,33	0,39	0,33	0	-
Частка кредитного портфел я	0,29	0,31	0,28	-3,4	-

Джерело розраховано автором на основі [27, 28]

Показники рентабельності демонструють помітне зростання. Рентабельність активів (ROA) збільшилася з 1,1 % у 2023 році до 1,77 % у 2025 році, перевищивши порогове значення в 1 %. Це означає, що кожна гривня, вкладена в активи, почала приносити більше прибутку. Ще виразнішою є динаміка рентабельності власного капіталу (ROE), яка зросла з 15,4 % до 29,1 %, тобто майже вдвічі. Таке зростання свідчить про те, що банк дедалі ефективніше використовує кошти акціонерів, акумулюючи значний прибуток відносно обсягу власного капіталу.

Коефіцієнт автономії залишався стабільним на рівні 0,066, що перевищує мінімальний норматив (0,05). Це вказує на достатній рівень фінансової незалежності банку. Частка кредитів клієнтам у структурі активів дещо знизилася – з 30,6 % у 2024 році до 28,3 % у 2025 році, що пояснюється випереджаючим зростанням портфеля цінних паперів. Таким чином, хоча кредитні операції і не є домінуючою статтею активів (понад половину), вони залишаються другим за величиною компонентом і суттєво впливають на фінансові результати банку.

Додаткову інформацію про ефективність роботи дають показники доходів і витрат, наведені у Звіті про управління банку. Динаміка ключових показників фінансового стану АТ «ВСТ БАНК» за 2023 та 2025 рр. представлено на рис. 2.1.

Підсумовуючи, можна констатувати, що АТ «ВСТ БАНК» у 2023–2025 роках демонструє зміцнення фінансового стану: зростають активи та власний капітал, підвищується прибутковість, поліпшуються показники рентабельності. Структура активів залишається диверсифікованою, а кредитний портфель, хоча й не домінує кількісно, є вагомим джерелом як доходів, так і кредитного ризику, що вимагає належної організації обліку та контролю. Детальний аналіз складу та структурних зрушень у розрізі основних статей активів представлено в таблиці 2.4.

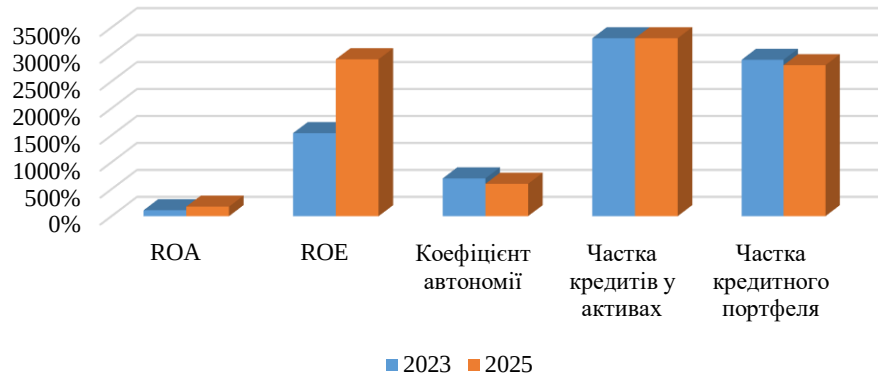

Рис. 2.1. Динаміка ключових показників фінансового стану АТ «ВСТ БАНК» за 2023 та 2025 рр., %

Джерело сформовано автором на основі [27, 28]

Таблиця 2.4 – Аналіз структури активів АТ «ВСТ БАНК»

Стаття активів	2023 р.		2024 р.		2025 р.	
	Сума, млн грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %	Сума, млн грн	Частка, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	6 532,0	23,2	4 092,9	12,1	3 936,4	9,1
Кредити та аванси банкам	985,4	3,5	2 674,0	7,9	2 212,7	5,1
Кредити та аванси клієнтам	8 243,9	29,3	10 389,1	30,6	12 277,3	28,3
Інвестиції в цінні папери	11 746,0	41,7	15 940,0	47	24 469,9	56,4
Інші активи	675,2	2,3	830,9	2,4	481,8	1,1
Разом	28 182,5	100	33 926,9	100	43 378,0	100

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Дані таблиці 2.4 свідчать, що структура активів банку зазнала суттєвих змін протягом аналізованого періоду. Найпомітнішою тенденцією стало стрімке зростання обсягу та частки інвестицій у цінні папери. Якщо у 2023 році вони становили 41,7 % активів, то у 2025 році їх частка сягнула 56,4 %, тобто більше половини всіх ресурсів банку розміщено саме в цьому інструменті. Абсолютний обсяг інвестицій збільшився більш ніж удвічі – з

11,7 млрд грн до 24,5 млрд грн. Таке домінування портфеля цінних паперів свідчить про орієнтацію банку на цей сегмент як на основне джерело доходів.

Другою за величиною статтею активів залишаються кредити та аванси клієнтам. Упродовж 2023–2025 років їх абсолютний обсяг стабільно зростає: з 8,2 млрд грн до 12,3 млрд грн, що свідчить про активізацію кредитної діяльності. Проте частка кредитів клієнтам в активах змінювалася нерівномірно: з 29,3 % у 2023 році вона зросла до 30,6 % у 2024-му, а у 2025 році скоротилася до 28,3 %. Це зменшення пояснюється виключно випереджаючим зростанням інвестиційного портфеля, а не скороченням кредитування. Отже, кредитні операції залишаються одним із ключових напрямів діяльності банку.

Звертає на себе увагу зниження як абсолютного обсягу, так і частки грошових коштів: з 23,2 % у 2023 році до 9,1 % у 2025 році. Це може свідчити про перерозподіл ресурсів на користь дохідних інструментів, що загалом є раціональним для банку, який прагне підвищити прибутковість. Кредити та аванси банкам мають нестабільну динаміку: після зростання у 2024 році до 7,9 % їх частка знизилася до 5,1 % у 2025 році, залишаючись відносно невеликою складовою активів. Інші активи займають незначну частку (1,1–2,4 %) і суттєво не впливають на загальну структуру. Наочно розподіл активів банку станом на кінець 2025 року представлено на рисунку 2.1.

Структура активів АТ «ВСТ БАНК» свідчить про диверсифікований підхід до розміщення коштів, де домінуюча роль належить інвестиціям у цінні папери. Водночас кредити клієнтам, хоч і посідають друге місце, залишаються вагомою складовою, що генерує як процентні доходи, так і кредитний ризик. Це підтверджує необхідність ретельної оцінки кредитного ризику та належної організації обліку і контролю за кредитними операціями, про що йтиметься в наступних підрозділах. Наочно структура активів банку станом на 31.12.2025 представлена на рис. 2.2.

Рис. 2.2. Структура активів АТ "ВСТ БАНК" станом на 31.12.2025, %

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Кредитний портфель є однією з ключових складових активів АТ «ВСТ БАНК», яка безпосередньо генерує процентні доходи та водночас акумулює основний обсяг фінансових ризиків. Оцінка динаміки, структури та якості кредитного портфеля дозволяє визначити пріоритети кредитної політики банку, рівень концентрації ризиків та ефективність управління ними. Для цілісного уявлення про масштаби кредитної діяльності проаналізуємо склад і структуру кредитного портфеля в динаміці за 2023–2025 роки. Таблиця 2.5 відображає зміну обсягів кредитів клієнтам і банкам, а також темпи їх росту, що дає змогу оцінити основні тенденції кредитної активності банку.

Таблиця 2.5 - Динаміка кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» за 2023–2025 рр., млн грн

Показник	2023	2024	2025	Темп росту, % 24/23	Темп росту, % 25/24
Кредити та аванси банкам	985,4	2 674,0	2 212,7	271,4	82,7
Кредити та аванси клієнтам	8 243,9	10 389,1	12 277,3	126,0	118,2
Загальний кредитний портфель	9 229,3	13 063,1	14 490,0	141,5	110,9

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Як свідчать дані таблиці 2.5, загальний кредитний портфель банку демонстрував стійку висхідну динаміку. За два роки його обсяг збільшився з 9,2 млрд грн до 14,5 млрд грн, тобто приріст склав понад 50 %. Найбільший стрибок відбувся у 2024 році (+41,5 %), а у 2025 році темпи зростання дещо сповільнилися, але залишилися додатними (+10,9 %). Основним чинником цього зростання виступило кредитування клієнтів, обсяг якого стабільно збільшувався: на 26 % у 2024 році та на 18,2 % у 2025 році. Натомість динаміка міжбанківського кредитування була нестабільною: після різкого зростання у 2024 році (майже втричі) у 2025 році обсяг кредитів банкам скоротився на 17,3 %, повернувшись до менш ризикового рівня.

Структура кредитного портфеля за типами контрагентів у таблиці 2.6 підтверджує домінування кредитів, наданих клієнтам.

Таблиця 2.6 – Структура кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» за 2023–2025 рр

Показник	2025р., Сума, млн грн	2025р., Частка, %	2024р., Сума, млн грн	2024р., Частка, %	2023р., Сума, млн грн	2023р., Частка, %
Кредити банкам	2 212,7	15,3	2 674,0	20,5	985,4	10,7
Кредити клієнтам	12 277,3	84,7	10 389,1	79,5	8 243,9	89,3
Разом	14 490,0	100	13 063,1	100	9 229,3	100

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Хоча частка кредитів клієнтам коливалася (знизившись до 79,5 % у 2024 році через сплеск міжбанківського розміщення, але повернувшись до 84,7 % у 2025 році), вони стабільно становили понад чотири п'ятих сукупного кредитного портфеля. Це свідчить про те, що саме кредитування юридичних та фізичних осіб є пріоритетним напрямом активних операцій банку.

Згідно з примітками до звітності, кредитний портфель клієнтам має чітко виражену корпоративну спрямованість. Станом на 31 грудня 2025 року кредити юридичним особам становили 12 763 423 тис. грн (96,1 %), тоді як кредити фізичним особам – лише 496 611 тис. грн (3,9 %). При цьому роздрібне кредитування зросло за рік на 75,3 %, що свідчить про спроби банку диверсифікувати портфель, однак його частка залишається незначною.

Динаміку галузевої структури кредитного портфеля за три роки наочно демонструє стовпчикова діаграма рисунок 2.3.

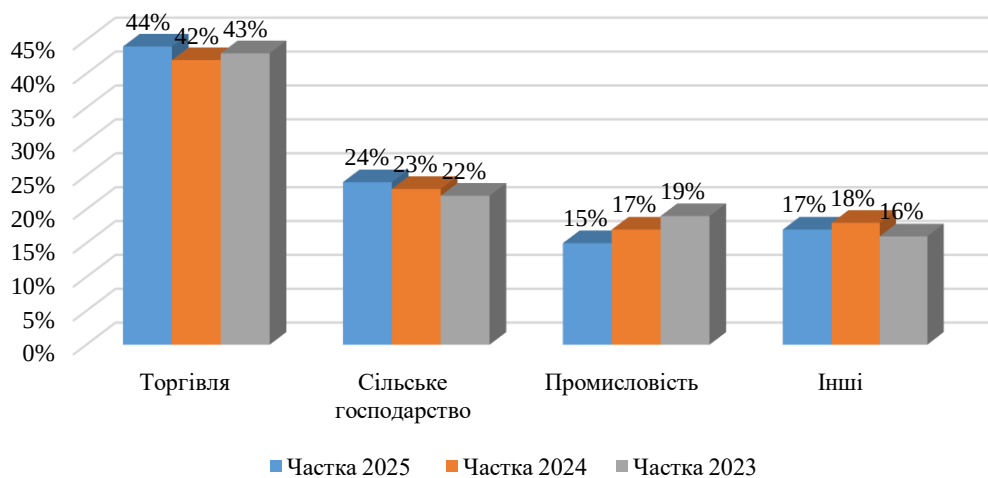

Рис. 2.3 Галузева структура кредитного портфеля АТ "ВСТ БАНК" за 2023–2025 рр., %

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Як видно з рисунка 2.3, галузевий розподіл кредитів залишався відносно стабільним, однак окремі тенденції заслуговують на увагу. Найбільшу частку портфеля протягом усіх трьох років займала торгівля: її частка коливалась у межах 42–44 % і станом на 2025 рік становила 44 %. Це означає, що банк значною мірою залежить від фінансового стану підприємств саме цієї галузі. Другим за вагомістю сегментом є сільське господарство та харчова промисловість, частка яких поступово зростала з 22 % у 2023 році до 24 % у 2025 році, що може свідчити про свідоме наросування банком присутності в цьому секторі. Натомість частка промисловості демонструвала спадну

динаміку – з 19 % у 2023 році до 15 % у 2025 році, що, ймовірно, пов'язано з воєнними ризиками та руйнуванням виробничих потужностей. Сукупна частка інших галузей (транспорт, будівництво, кредити фізичним особам тощо) коливалася на рівні 16–18 %.

Така структура портфеля свідчить про помірну диверсифікацію з акцентом на торгівлю та агросектор. З одного боку, це дозволяє банку накопичити експертизу в цих галузях, з іншого – створює ризик концентрації, який банк має враховувати при оцінці кредитного ризику та формуванні резервів. Додатковим фактором концентрації є те, що на 10 найбільших позичальників у 2025 році припадало 20 % загального кредитного портфеля.

Проведений аналіз засвідчив, що АТ «ВСТ БАНК» у 2023–2025 роках демонструє стійке зростання активів, власного капіталу та прибутковості. Найбільшу частку в структурі активів формують інвестиції в цінні папери (56,4 % станом на кінець 2025 року), водночас кредити та аванси клієнтам займають 28,3 % активів банку та понад 84 % кредитного портфеля, а їх обсяг зріс порівняно з попереднім роком на 10,9 %. Кредитний портфель характеризується орієнтацією на корпоративний сектор, помірною галузевою диверсифікацією та стабільною висхідною динамікою. Саме кредитні операції формують значну частину доходів банку (процентний дохід становив 64,5 % усіх доходів у 2025 році) і водночас є основним джерелом кредитного ризику. Це об'єктивно вимагає від банку належної організації бухгалтерського обліку кредитних операцій та ефективної системи внутрішнього контролю кредитних ризиків.

2.2 Організація оцінки кредитного ризику та його відображення в бухгалтерському обліку банку

Управління кредитним ризиком в АТ «ВСТ БАНК» є невід'ємною частиною загальної системи ризик-менеджменту, яка спрямована на

підтримання прийнятного рівня ризику в межах затвердженого ризик-апетиту. Відповідно до внутрішніх документів банку, кредитний ризик визначається як «імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником або контрагентом узятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору» [21]. Таке трактування повністю узгоджується з нормативним визначенням, закріпленим у Постанові НБУ № 64, що свідчить про відповідність практики банку регуляторним вимогам.

В основу оцінки кредитного ризику банком покладено модель очікуваних кредитних збитків (Expected Credit Loss, ECL) згідно з МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Як зазначає незалежний аудитор, «оцінка очікуваного кредитного збитку за МСФЗ 9 є складним та, за своєю суттю, суб'єктивним процесом, що вимагає застосування суджень та припущень управлінського персоналу Банку» [21]. Розрахунки очікуваних кредитних збитків є результатом застосування складних моделей із використанням трьох ключових параметрів: ймовірності дефолту (PD), експозиції під ризиком (EAD) та збитку від дефолту (LGD). Ці параметри визначаються на основі внутрішньої історичної інформації щодо дефолтів, отриманого відшкодування, строків реалізації застави, а також з урахуванням прогнозних макроекономічних сценаріїв, включаючи вплив військової агресії [21].

Банк застосовує два взаємодоповнюючі підходи до оцінки очікуваних кредитних збитків – індивідуальний та колективний.

На індивідуальній основі оцінюються кредити, за якими виявлено ознаки суттєвого збільшення кредитного ризику, та які за загальною сумою балансової вартості вважаються суттєвими. Кредити юридичним особам, за якими зафіксовано ознаки дефолту (стадія 3), в обов'язковому порядку оцінюються на індивідуальній основі. Оцінка проводиться шляхом дисконтування очікуваних грошових потоків за декількома сценаріями (самостійне погашення, реструктуризація, реалізація застави, продаж боргу,

списання), зваженими на ймовірність кожного з них. Імовірності сценаріїв визначаються із застосуванням експертного судження управлінського персоналу або статистично, за наявності достатнього історичного ряду даних.

На колективній основі оцінюються фінансові інструменти, які не є індивідуально суттєвими та не мають ознак значного підвищення ризику. Банк об'єднує їх у групи з подібними характеристиками кредитного ризику (тип позичальника, строк прострочення, валюта, внутрішня класифікація, галузь, географічне розташування, вид забезпечення). Для кожної групи розраховуються статистичні моделі ймовірності дефолту (із застосуванням функції Вейбула або матриць міграції простроченої заборгованості) та рівня збитку у випадку дефолту [21].

Для визначення того, чи відбулося суттєве збільшення кредитного ризику після первісного визнання, банк використовує комплекс кількісних та якісних індикаторів. Основним кількісним критерієм виступає кількість днів прострочення: банк застосовує спростовне припущення, що кредитний ризик суттєво збільшився, якщо прострочення перевищує 30 днів (індикатор «backstop»). Додатковими факторами для юридичних осіб є значне зростання боргового навантаження, судові позови проти клієнта, порушення ковенант, негативна кредитна історія, блокування рахунків; для фізичних осіб – наявність несанкціонованого овердрафту, затримки платежів протягом останніх шести місяців. Дефолт (стадія 3) визнається, зокрема, при простроченні понад 90 днів, реструктуризації, пов'язаній з фінансовими труднощами позичальника, високій ймовірності банкрутства [21].

Узагальнену характеристику підходів банку до оцінки кредитного ризику подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Підходи до оцінки кредитного ризику в АТ «ВСТ БАНК»

Елемент оцінки	Характеристика
Модель оцінки	Очікувані кредитні збитки (ECL) згідно з МСФЗ 9
Основа оцінки	Індивідуальна (для суттєвих та знецінених кредитів) та колективна (для однорідних портфелів)
Ключові параметри	PD (ймовірність дефолту), EAD (експозиція під ризиком), LGD (збиток від дефолту)
Основні фактори ризику	Прострочення (30/90 днів), фінансовий стан, боргове навантаження, ковенанти, забезпечення, макроекономічні прогнози, зовнішня та внутрішня інформація
Результати оцінки	Визначення стадії знецінення та величини резерву

Джерело складено автором на основі [21, 28]

Результатом оцінки кредитного ризику виступає резерв під очікувані кредитні збитки, який формується відповідно до МСФЗ 9 та безпосередньо зменшує балансову вартість кредитного портфеля. Резерв не є фіксованою величиною – він постійно переглядається залежно від зміни фінансового стану позичальників, макроекономічних умов та інших факторів. За рішенням кредитних комітетів банку, до повноважень яких належить затвердження резервів, сума відрахувань може як збільшуватися (погіршення якості портфеля), так і зменшуватися (відновлення корисності активів). Динаміку кредитного портфеля та резерву в АТ «ВСТ БАНК» за 2023–2025 роки відображено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Кредити та резерв під очікувані кредитні збитки АТ «ВСТ БАНК», тис. грн

Показник	2023	2024	2025	Зміна, %
Валовий кредитний портфель, тис. грн	9 477 975	11 843 406	13 260 034	+39,9
Резерв під очікувані кредитні збитки, тис. грн	1 234 121	1 454 296	982 718	-20,4
Чистий кредитний портфель, тис. грн	8 243 854	10 389 110	12 277 316	+48,9

Джерело складено автором на основі [6, 28]

Як свідчать дані таблиці, за два роки банк суттєво наростив обсяги кредитування: валовий кредитний портфель збільшився на 39,9 % – з 9,5 млрд грн у 2023 році до 13,3 млрд грн у 2025 році. При цьому резерв під очікувані кредитні збитки скоротився на 20,4 %, що забезпечило випереджаюче зростання чистого кредитного портфеля – на 48,9 %. Така динаміка є позитивною ознакою: банк не лише розширює кредитну діяльність, а й поліпшує якість портфеля. Скорочення резерву у 2025 році відбулося за рахунок відновлення корисності раніше знецінених активів, що підтверджується даними Звіту про управління: відрахування на резерви у 2025 році мали від'ємне значення (-204 244 тис. грн), тоді як у 2024 та 2023 роках вони були додатними (195 940 тис. грн та 337 568 тис. грн відповідно) [6]. Таким чином, механізм резервування не лише захищає банк від кредитних втрат, а й безпосередньо впливає на його фінансовий результат.

АТ «ВСТ БАНК» складає фінансову звітність відповідно до МСФЗ, що передбачає повне та прозоре розкриття інформації про кредитний ризик. У Звіті про фінансовий стан (Балансі) кредити та аванси клієнтам відображаються за чистою балансовою вартістю, тобто за мінусом сформованого резерву. У Звіті про прибутки та збитки зміна резерву визнається як витрати або доходи від зменшення корисності фінансових активів. Детальну інформацію про методи оцінки, рух резервів, розподіл кредитів за стадіями знецінення та концентрацію ризиків наведено в Примітках до фінансової звітності. Як засвідчує аудитор, «інформацію щодо очікуваного кредитного збитку та політик щодо управління ризиками розкрито в Примітках 4, 5, 8 та 27 у фінансовій звітності» [19, 20, 21].

Основні елементи звітності, в яких відображається кредитний ризик, систематизовано в таблиці 2.9.

Крім того, у Примітках до фінансової звітності розкривається розподіл кредитів за класами боржників відповідно до Постанови НБУ № 351, а також інформація про концентрацію кредитного ризику. Уся сукупність даних, що

оприлюднюється банком, дозволяє зовнішнім користувачам – інвесторам, вкладникам, регулятору – об'єктивно оцінити якість кредитного портфеля та ефективність системи управління ризиками.

Таблиця 2.9 – Відображення інформації про кредитний ризик у фінансовій звітності АТ «ВСТ БАНК»

Елемент звітності	Відображення кредитного ризику
Звіт про фінансовий стан	Кредити та аванси клієнтам показані за мінусом резерву
Звіт про прибутки та збитки	Витрати або доходи від зміни резерву під очікувані кредитні збитки
Примітки до звітності	Методи оцінки ризику, рух резервів, стадії знецінення, концентрація ризиків

Джерело складено автором на основі [28]

Проведений аналіз засвідчив, що АТ «ВСТ БАНК» оцінює кредитний ризик із застосуванням моделі очікуваних кредитних збитків відповідно до МСФЗ 9, використовуючи як кількісні параметри (PD, EAD, LGD), так і якісні індикатори (прострочення, фінансовий стан, ковенанти, зовнішня та внутрішня інформація). Результати цієї оцінки є основою для формування резерву, який безпосередньо впливає на балансову вартість кредитного портфеля та фінансовий результат банку. Інформація про кредитний ризик розкривається у фінансовій звітності та примітках до неї, що забезпечує прозорість даних і дозволяє користувачам оцінити якість кредитного портфеля банку.

2.3 Організація системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку

Безпосередню відповідальність за контроль кредитного ризику в АТ «ВСТ БАНК» несе Департамент ризик-менеджменту, який функціонує в

межах другої лінії захисту. Згідно зі Звітом про управління, цей підрозділ виконує моніторинг ефективності процедур контролю першої лінії, забезпечує впровадження системи управління ризиками та надає керівництву впевненість у тому, що заходи контролю функціонують належним чином [28]. Основні функції ризик-менеджменту щодо кредитного ризику систематизовано в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Основні функції ризик-менеджменту АТ «ВСТ БАНК» щодо кредитного ризику

Функція	Зміст
Оцінка кредитного ризику	Аналіз кредитоспроможності позичальників, оцінка рівня ризику за кожною кредитною операцією
Моніторинг кредитного портфеля	Постійний контроль якості кредитів, відстеження змін фінансового стану позичальників
Контроль концентрації ризику	Дотримання встановлених лімітів кредитування та нормативів кредитного ризику
Участь у формуванні резервів	Оцінка очікуваних кредитних збитків (ECL) із використанням PD, EAD, LGD
Аналіз проблемної заборгованості	Своєчасне виявлення кредитів із підвищеним ризиком, робота з непрацюючими активами

Джерело складено автором на основі [6, 21, 28]

Підрозділи ризик-менеджменту забезпечують постійний моніторинг кредитного портфеля та своєчасне виявлення ознак погіршення його якості, що дозволяє банку оперативно реагувати на зміну кредитного ризику.

Розподіл функцій управління та контролю кредитного ризику в банку побудовано відповідно до моделі трьох ліній захисту, яка була розглянута в розділі 1.3 цієї роботи. Така модель забезпечує чітке розмежування повноважень і відповідальності між підрозділами, що безпосередньо приймають ризики, тими, хто їх контролює, і тими, хто здійснює незалежну оцінку, як демонструється у таблиці 2.11.

Такий розподіл гарантує, що кредитний ризик перебуває під контролем на всіх етапах – від прийняття рішення про видачу кредиту до формування резервів і проведення внутрішнього аудиту.

Таблиця 2.11 – Розподіл функцій управління та контролю кредитних ризиків за моделлю трьох ліній в АТ «ВСТ БАНК»

Лінія	Учасники у банку	Основні функції
Перша	Кредитні підрозділи, підрозділи по роботі з клієнтами, ризик-координатори бізнес-підрозділів	Первинна оцінка фінансового стану позичальників, оформлення кредитних заявок, супровід кредитів, щоденне застосування контрольних процедур
Друга	Департамент ризик-менеджменту, Кредитний комітет, Управління комплаєнс	Незалежна оцінка кредитного ризику, встановлення лімітів, моніторинг портфеля, участь у формуванні резервів, контроль за дотриманням кредитної політики
Третя	Управління внутрішнього аудиту	Незалежна оцінка ефективності системи управління кредитним ризиком та контрольних процедур, надання рекомендацій щодо вдосконалення

Джерело складено автором на основі [6]

Контроль кредитного ризику в банку реалізується через комплекс конкретних процедур, що охоплюють увесь цикл роботи з кредитом. Їх перелік та призначення наведено в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Основні контрольні процедури щодо кредитного ризику в АТ «ВСТ БАНК»

Контрольна процедура	Призначення
Аналіз фінансового стану позичальника	Оцінка платоспроможності та кредитоспроможності, визначення рівня ризику
Перевірка кредитної історії	Виявлення минулих проблем із погашенням зобов'язань
Оцінка забезпечення	Зменшення можливих втрат за рахунок прийняття ліквідного забезпечення
Моніторинг кредитного портфеля	Своєчасне виявлення кредитів із ознаками погіршення якості
Класифікація кредитів за рівнем ризику	Розподіл кредитів за стадіями знецінення (1, 2, 3) для адекватної оцінки резервів
Формування резервів	Покриття можливих втрат за кредитними операціями

Джерело складено автором на основі [21]

Для здійснення контролю банк використовує низку інструментів, інформація про які доступна зовнішнім користувачам через відкриті джерела (табл. 2.13).

Таблиця 2.13 – Інструменти контролю кредитного ризику, які використовує АТ «ВСТ БАНК»

Інструмент	Джерело інформації
Розподіл кредитів за стадіями знецінення (МСФЗ 9)	Примітки до фінансової звітності
Класифікація боржників за Постановою НБУ №351	Фінансова звітність та внутрішні регламенти банку
Резерв під очікувані кредитні збитки	Фінансова звітність
Моніторинг кредитного портфеля	Звіт про управління

Джерело складено автором на основі [6, 28]

Таким чином, підрозділи ризик-менеджменту АТ «ВСТ БАНК» виконують ключову роль у контролі кредитного ризику, забезпечуючи безперервний моніторинг якості кредитного портфеля, оцінку очікуваних збитків та формування резервів. Чіткий розподіл функцій за моделлю трьох ліній захисту в поєднанні з дієвими контрольними процедурами створює цілісну систему, яка мінімізує ймовірність неочікуваних втрат і підтримує фінансову стійкість банку.

Завершальною ланкою системи внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК» виступає Управління внутрішнього аудиту. Відповідно до Звіту про управління, цей підрозділ належить до третьої лінії захисту та «здійснює незалежну оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній захисту та загальну оцінку ефективності СВК» [6]. Внутрішній аудит не бере участі в безпосередньому управлінні кредитним ризиком – його завдання полягає в тому, щоб перевірити, наскільки правильно функціонують контрольні процедури, чи дотримуються встановлені ліміти та чи адекватно

сформовано резерви. За результатами перевірок внутрішній аудит надає рекомендації щодо вдосконалення системи контролю, що сприяє постійному підвищенню її надійності.

Проведений аналіз засвідчив, що контроль кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК» здійснюється в межах загальної системи управління ризиками, яка охоплює всі рівні корпоративного управління. Основна роль у контролі кредитного ризику належить підрозділам ризик-менеджменту, які здійснюють оцінку кредитоспроможності позичальників, моніторинг якості кредитного портфеля, контроль концентрації ризиків та беруть участь у формуванні резервів під очікувані кредитні збитки. Контроль кредитного ризику забезпечується через комплекс процедур, що включають аналіз фінансового стану позичальників, класифікацію кредитів за рівнем ризику, моніторинг портфеля та формування резервів. Внутрішній аудит виконує функцію незалежної оцінки ефективності всієї системи внутрішнього контролю. Таким чином, система внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК» є цілісною та інтегрованою в загальну систему управління ризиками банку.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО ОЦІНКИ, ОБЛІКОВОГО ВІДОБРАЖЕННЯ І ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В БАНКУ

3.1 Аналіз кредитного ризику та його впливу на фінансові результати банку.

Кредитний ризик є одним із ключових ризиків банківської діяльності, оскільки саме кредитні операції формують значну частину активів АТ «ВС БАНК» і генерують основний обсяг доходів. Реалізація кредитного ризику проявляється через погіршення якості кредитного портфеля – виникнення прострочень, дефолтів позичальників, зниження вартості забезпечення. Наслідком зростання кредитного ризику стає збільшення обсягу очікуваних кредитних збитків та, відповідно, необхідність формування додаткових резервів. У свою чергу, відрахування до резервів безпосередньо впливають на фінансовий результат банку: збільшення резервів зменшує прибуток, а їх розформування – збільшує. Тому аналіз кредитного ризику, його рівня та впливу на результати діяльності є необхідною складовою оцінки фінансової стійкості банку.

Для оцінки якості кредитного портфеля банку використовують розподіл кредитів за стадіями знецінення відповідно до МСФЗ 9. Такий розподіл дозволяє визначити, яка частина портфеля є якісною (Стадія 1), яка зазнала суттєвого підвищення кредитного ризику (Стадія 2), а яка вже має ознаки дефолту (Стадія 3). Динаміку валової балансової вартості кредитного портфеля (клієнти та банки) за стадіями знецінення наведено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 – Розподіл кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» за стадіями знецінення

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Стадія 1	7 581 639	11 293 604	13 129 658
Стадія 2	1 618 017	1 707 834	1 405 468
Стадія 3	1 263 750	1 517 338	938 817
Разом	10 463 406	14 518 776	15 473 943

Джерело складено автором на основі [28]

Дані таблиці свідчать, що кредитний портфель банку має загалом високу якість. Упродовж усього аналізованого періоду основна частка кредитів зосереджена на Стадії 1 – тобто це кредити, за якими кредитний ризик суттєво не збільшився з моменту первісного визнання. Частка таких кредитів зростала: з 72,5 % у 2023 році до 84,8 % у 2025 році. Це свідчить про те, що нові кредити надаються позичальникам із прийнятним рівнем ризику, а наявний портфель не демонструє ознак масового погіршення.

Кредити, віднесені до Стадії 2 (зі значним збільшенням кредитного ризику), за абсолютним обсягом були відносно стабільними: 1,6–1,7 млрд грн. Їхня частка в портфелі поступово знижувалася – з 15,5 % у 2023 році до 9,1 % у 2025 році. Така динаміка є позитивною: вона вказує на те, що банк не допускає накопичення кредитів із підвищеним ризиком, а отже, відсутні ознаки системного погіршення якості портфеля.

Особливої уваги заслуговує Стадія 3 – кредити, за якими визнано дефолт або наявні об'єктивні ознаки знецінення. Обсяг таких кредитів скоротився з 1 263 750 тис. грн у 2023 році до 938 817 тис. грн у 2025 році, тобто на 25,7 %. Їхня частка в портфелі зменшилася з 12,1 % до 6,1 %. Це свідчить про ефективну роботу банку з проблемними активами та поліпшення загальної якості кредитного портфеля.

Таким чином, переважання кредитів першої стадії (майже 85 % на кінець 2025 року) та скорочення обсягу проблемних кредитів дають підстави стверджувати, що кредитний портфель АТ «ВСТ БАНК» має достатньо високу

якість. Водночас наявність кредитів другої та третьої стадій, хоч і в менших обсягах, потребує постійного моніторингу та формування відповідних резервів.

Резерви під очікувані кредитні збитки є грошовим вираженням кредитного ризику, прийнятого банком. Їх розподіл за стадіями знецінення показує, яка частина резервів припадає на якісні кредити, а яка – на проблемні. Динаміку резервів АТ «ВСТ БАНК» за стадіями знецінення наведено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Резерви під очікувані кредитні збитки за стадіями знецінення

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Стадія 1	115259	112643	99714
Стадія 2	424130	352157	272331
Стадія 3	693346	913511	579504
Разом	1232735	1378311	951549

Джерело складено автором на основі [27, 28]

Як видно з таблиці, найбільша частина резервів закономірно зосереджена на Стадії 3 – кредитах, за якими вже відбувся дефолт або є об'єктивні ознаки знецінення. У 2023 році на цю стадію припадало 56,2 % усіх резервів, у 2024 році частка зросла до 66,3 %, а у 2025 році становила 60,9 %. Це відповідає логіці моделі ECL: найбільші збитки очікуються саме за кредитами третьої стадії.

Загальний обсяг резервів змінювався нерівномірно: у 2024 році він зріс порівняно з 2023 роком на 11,8 %, що відображало погіршення якості окремих кредитів та перехід частини портфеля до гірших стадій. Однак у 2025 році загальний резерв скоротився на 31,0 % порівняно з 2024 роком, опустившись нижче рівня 2023 року. Таке скорочення стало можливим завдяки розформуванню частини резервів унаслідок поліпшення фінансового стану

позичальників, успішного погашення проблемних кредитів або реалізації застави.

Структура резервів відповідає структурі кредитного ризику: кредити Стадії 1, які становлять майже 85 % портфеля, потребують найменшого рівня покриття (близько 0,8 % від їх вартості у 2025 році), тоді як кредити Стадії 3 покриваються резервами більш ніж на 60 %. Особливо показовою є динаміка резервів за Стадією 3: після зростання у 2024 році до 913 511 тис. грн вони скоротилися у 2025 році до 579 504 тис. грн, що на 36,6 % менше. Це підтверджує покращення ситуації з проблемними активами та свідчить про те, що банк успішно працює зі знеціненими кредитами – або через їх погашення позичальниками, або через списання безнадійної заборгованості.

Отже, скорочення загального обсягу резервів, особливо за третьою стадією, свідчить про зниження очікуваних кредитних збитків та, відповідно, про зменшення кредитного ризику банку у 2025 році. Це позитивно впливає на фінансовий результат, оскільки розформування резервів збільшує прибуток, про що детальніше йтиметься в наступних пунктах.

Одним із важливих аспектів оцінки кредитного ризику є аналіз його концентрації, тобто ступеня зосередження кредитного портфеля в розрізі окремих галузей економіки. Надмірна концентрація в певному секторі підвищує вразливість банку до негативних змін у цьому секторі, тоді як диверсифікований портфель забезпечує стійкість до галузевих коливань. Розподіл кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» за видами економічної діяльності станом на 01.01.2026 наведено в таблиці 3.3.

Дані таблиці свідчать про наявність значної концентрації кредитного ризику. Найбільша частка портфеля припадає на торгівлю – 44,76 %. Це означає, що майже половина всіх наданих кредитів залежить від фінансового стану підприємств саме цієї галузі. У разі погіршення економічної ситуації в торгівлі (наприклад, через зниження споживчого попиту або порушення

ланцюгів постачання) банк може зіткнутися з одночасним погіршенням якості значної частини кредитного портфеля.

Таблиця 3.3 – Структура кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» за галузями станом на 01.01.2026

Галузь	Кредити	Частка, %
Торгівля	5605464	44,76
Промисловість	4265307	34,00
Сільське господарство	771427	6,16
Будівництво	351904	2,81
Інші	1528392	12,21
Разом	12 522 494	100

Джерело складено автором на основі даних [28]

Другою за обсягом є промисловість – 34,00 %. Разом торгівля та промисловість формують 78,76 % портфеля, що є дуже високим показником концентрації. Частка сільського господарства (6,16 %) та будівництва (2,81 %) є відносно невеликою. Інші галузі, які могли б забезпечити диверсифікацію, сукупно становлять лише 12,21 %.

Така структура портфеля свідчить про недостатню галузеву диверсифікацію. З одного боку, це може бути результатом свідомої стратегії банку – накопичення експертизи в ключових для нього галузях. З іншого боку, високий рівень концентрації створює суттєвий ризик: економічний спад у торгівлі або промисловості здатен спричинити масові дефолти позичальників, що негативно вплине на якість портфеля та фінансовий результат банку. Отже, хоча поточна якість портфеля є високою (як показав аналіз стадій знецінення), ризик концентрації залишається вагомим чинником, який банку варто враховувати при плануванні кредитної політики.

Рівень покриття кредитного ризику резервами є важливим індикатором як консервативності облікової політики банку, так і його готовності до

можливих втрат. Цей показник розраховується як відношення сформованих резервів до валової кредитної заборгованості. Динаміку покриття за 2023–2025 роки наведено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 – Покриття кредитного ризику резервами в АТ «ВСТ БАНК»

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Кредитна заборгованість	9 477 975	11 843 406	13 260 034
Резерви	1 234 121	1 454 296	982 718
Частка резервів у кредитному портфелі, %	14,54	12,28	7,41

Джерело розраховано автором на основі [27, 28]

Як свідчать дані таблиці, рівень покриття кредитного портфеля резервами поступово знижувався: з 13,02 % у 2023 році до 7,41 % у 2025 році. Це зниження не є ознакою погіршення політики резервування, а навпаки – відображає поліпшення якості портфеля. Як було показано в попередньому аналізі, частка кредитів Стадії 1 (найменш ризикових) зросла до 84,8 %, а обсяг проблемних кредитів Стадії 3 скоротився на чверть. Відповідно, потреба в резервах зменшилася, що й призвело до зниження коефіцієнта покриття.

Чи достатнім є такий рівень резервування? З огляду на те, що частка непрацюючих кредитів (Стадія 3) на кінець 2025 року становила 6,1 %, а резерви покривають 7,41 % портфеля, можна стверджувати, що банк підтримує резерви на рівні, який перевищує обсяг проблемних активів. Це свідчить про виважену та достатньо консервативну політику резервування, яка забезпечує належний рівень захищеності банку від можливих кредитних втрат.

Кінцевим проявом кредитного ризику є його вплив на фінансовий результат банку через механізм відрахувань до резервів. Збільшення резервів визнається витратами, що зменшує прибуток, тоді як розформування резервів (відновлення корисності) – збільшує. Показники, що характеризують цей вплив в АТ «ВСТ БАНК», наведено в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5 – Вплив резервів на фінансовий результат АТ «ВСТ БАНК»,
тис. грн

Показник	2023 р.	2024 р.	2025 р.
Витрати на формування резервів	337 568	167 362	278 562
Прибуток до оподаткування	490 833	515 574	828 562
Чистий прибуток	236 034	254 850	624 404

Джерело складено автором на основі [21, 27, 28]

Динаміка витрат на резервування демонструє чітку тенденцію до поліпшення. У 2023 році банк сформував резерви на суму 337 568 тис. грн, що становило значний обсяг витрат. У 2024 році ця сума скоротилася більш ніж удвічі – до 167 362 тис. грн. А у 2025 році відбулося чисте розформування резервів у сумі 278 562 тис. грн, тобто банк не лише не витрачав кошти на нові резерви, а й повернув частину раніше сформованих. Це стало можливим завдяки поліпшенню фінансового стану позичальників, успішному погашенню проблемних кредитів та реалізації застави.

Вплив резервів на чистий прибуток є очевидним. У 2023 та 2024 роках формування резервів зменшувало прибуток, частково нівелюючи позитивний ефект від зростання доходів. У 2025 році розформування резервів, навпаки, стало додатковим джерелом прибутку. Саме цей чинник, поряд зі зростанням чистого процентного доходу, забезпечив суттєве збільшення чистого прибутку банку – на 145 % порівняно з 2024 роком.

Таким чином, проведений аналіз підтверджує, що кредитний ризик безпосередньо впливає на фінансові результати АТ «ВСТ БАНК». Покращення якості кредитного портфеля у 2025 році зумовило скорочення резервів та стало одним із ключових факторів зростання прибутковості банку. Це свідчить про ефективність системи управління кредитним ризиком, яка дозволяє банку не лише контролювати потенційні втрати, а й трансформувати поліпшення якості активів у фінансовий результат.

Проведений аналіз засвідчив, що кредитний ризик безпосередньо впливає на фінансові результати АТ «ВСТ БАНК». Розподіл кредитного портфеля за стадіями знецінення продемонстрував високу якість активів: станом на кінець 2025 року майже 85 % кредитів належало до Стадії 1, а обсяг проблемних кредитів (Стадія 3) скоротився на 25,7 % порівняно з 2023 роком. Поліпшення якості портфеля зумовило зменшення потреби в резервах: частка резервів у кредитному портфелі знизилася з 13,02 % до 7,41 %, а у 2025 році відбулося чисте розформування резервів у сумі 278 562 тис. грн. Це, у свою чергу, стало одним із ключових чинників зростання чистого прибутку банку на 145 % порівняно з 2024 роком. Водночас аналіз виявив значну галузеву концентрацію портфеля (майже 45 % кредитів припадає на торгівлю), що створює потенційний ризик у разі погіршення економічної ситуації в цьому секторі. Загалом система управління кредитним ризиком у банку функціонує ефективно: своєчасне виявлення проблемних активів, адекватне резервування та контроль за концентрацією забезпечують фінансову стійкість установи та її здатність покривати можливі втрати від кредитних операцій.

3.2 Оцінка системи внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку.

У розділі 1 цієї роботи було розглянуто теоретичні основи внутрішнього контролю кредитних ризиків, зокрема концептуальну модель COSO, модель трьох ліній захисту, роль внутрішнього аудиту та нормативно-правове регулювання. У розділі 2 досліджено практичну організацію обліку кредитних операцій та систему внутрішнього контролю кредитних ризиків безпосередньо в АТ «ВСТ БАНК» на основі його фінансової звітності, Звіту про управління та інших відкритих документів. Метою цього підрозділу є порівняння теоретичних вимог із практикою банку, тобто оцінка того, наскільки

організація внутрішнього контролю в АТ «ВСТ БАНК» відповідає вимогам НБУ, моделі COSO та моделі трьох ліній захисту.

У підрозділі 1.3 було детально описано п'ять ключових компонентів моделі COSO, які формують ефективну систему внутрішнього контролю: контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольна діяльність, інформація та комунікація, моніторинг. Наявність цих компонентів у діяльності банку є свідченням відповідності його системи контролю міжнародно визнаним стандартам. Проаналізуємо, чи присутні ознаки цих компонентів у відкритих документах АТ «ВСТ БАНК».

Контрольне середовище є фундаментом системи внутрішнього контролю, що визначає загальне ставлення керівництва до контролю. У банку цей компонент проявляється через чітко вибудовану структуру корпоративного управління: Загальні збори акціонерів, Наглядова рада, Правління та його комітети (Кредитний комітет, Комітет з управління активами і пасивами, Комітет з управління операційним ризиком, Тарифний комітет). Наглядова рада затверджує Стратегію управління ризиками та Декларацію схильності до ризиків, визначає корпоративні цінності та забезпечує функціонування системи внутрішнього контролю. Крім того, у банку діють внутрішні документи – Кредитна політика, Політика управління кредитним ризиком, методики та регламенти оцінки кредитного ризику [16, 21]. Усе це свідчить про наявність сформованого контрольного середовища.

Оцінка ризиків у банку реалізована через систему управління ризиками, яка охоплює всі суттєві види ризиків, зокрема кредитний. Функціонує Департамент ризик-менеджменту, який здійснює оцінку кредитного ризику, моніторинг портфеля та контроль концентрації. Банк застосовує модель очікуваних кредитних збитків (ECL) відповідно до МСФЗ 9, використовуючи кількісні параметри (PD, EAD, LGD) та якісні індикатори, враховує прогнозну макроекономічну інформацію [21]. Це підтверджує наявність у банку систематичного процесу оцінки ризиків.

Контрольна діяльність – це сукупність політик і процедур, які забезпечують виконання рішень керівництва. У відкритих джерелах банку описані такі контрольні процедури, як аналіз фінансового стану позичальників, оцінка кредитоспроможності, встановлення лімітів кредитування, контроль за дотриманням нормативів НБУ, регулярний моніторинг наявності та стану застави, застосування системи повноважень при прийнятті кредитних рішень. Важливо, що рішення про надання великих кредитів ухвалюються колегіально – Кредитними комітетами, а найбільші операції підлягають затвердженню Правлінням та Наглядовою радою [21]. Отже, контрольна діяльність у банку є формалізованою та багаторівневою.

Інформація та комунікація як компонент COSO передбачає наявність достовірної та своєчасної інформації для прийняття рішень. Банк щорічно публікує фінансову звітність, складену за МСФЗ, Звіт про управління, у якому розкрито основні аспекти управління ризиками, а також детальні примітки до звітності. Зокрема, у Примітці 27 наведено опис системи управління фінансовими ризиками, кредитного ризику, методів його оцінки та інструментів контролю. Звітність проходить зовнішній аудит, що підтверджує її достовірність [21]. Це свідчить про належний рівень інформаційного забезпечення та комунікації.

Моніторинг системи внутрішнього контролю забезпечується на кількох рівнях. По-перше, постійний моніторинг кредитного портфеля здійснює Департамент ризик-менеджменту (друга лінія захисту). По-друге, Управління внутрішнього аудиту (третя лінія захисту) проводить незалежну оцінку ефективності системи внутрішнього контролю та управління ризиками. По-третє, Наглядова рада через Комітет з питань аудиту здійснює загальний нагляд за системою контролю [6]. Така трирівнева система моніторингу відповідає найкращим практикам корпоративного управління.

Узагальнену оцінку наявності компонентів COSO в діяльності банку подано в таблиці 3.6.

Таблиця 3.6 – Оцінка відповідності системи внутрішнього контролю АТ «ВСТ БАНК» компонентам COSO

Компонент COSO	Прояв у діяльності банку	Оцінка
Контрольне середовище	Органи корпоративного управління, внутрішні політики, розподіл відповідальності, корпоративні цінності	Наявне
Оцінка ризиків	Система управління ризиками, Департамент ризик-менеджменту, модель ECL (МСФЗ 9), макроекономічне прогнозування	Наявна
Контрольна діяльність	Кредитні процедури, ліміти, колегіальне прийняття рішень, контроль застави, дотримання нормативів НБУ	Наявна
Інформація та комунікація	Фінансова звітність за МСФЗ, Звіт про управління, примітки про ризики, зовнішній аудит	Наявна
Моніторинг	Внутрішній аудит, моніторинг портфеля ризик-менеджментом, нагляд з боку Наглядової ради	Наявний

Джерело складено автором на основі [6, 21]

Як свідчить аналіз, усі п'ять компонентів моделі COSO знаходять свій прояв у відкритих документах АТ «ВСТ БАНК», що дає підстави стверджувати, що система внутрішнього контролю банку загалом відповідає цій міжнародно визнаній моделі.

У підрозділі 2.3 було детально розглянуто, як в АТ «ВСТ БАНК» організовано контроль кредитних ризиків. На основі цієї інформації оцінимо систему управління за ключовими критеріями, що визначені вимогами НБУ та міжнародними стандартами (табл. 3.7).

Як видно з таблиці, усі ключові критерії організації управління кредитними ризиками в банку присутні. Політика управління ризиками охоплює всі суттєві види ризиків і затверджується на найвищому рівні – Наглядовою радою. Департамент ризик-менеджменту має необхідну організаційну незалежність, що відповідає вимогам НБУ до другої лінії захисту. Система лімітів дозволяє обмежувати кредитний ризик на рівні окремих позичальників та портфеля загалом. Оцінка кредитного ризику та резервування здійснюються за моделлю ECL, що повністю відповідає МСФЗ 9.

Таблиця 3.7 – Оцінка організації управління кредитними ризиками в АТ «ВСТ БАНК»

Критерій	Наявність у банку
Політика управління ризиками	Стратегія управління ризиками, Кредитна політика, Політика управління кредитним ризиком, Декларація схильності до ризиків – затверджуються Наглядовою радою, щороку переглядаються
Підрозділ ризик-менеджменту	Департамент ризик-менеджменту, підпорядкований Наглядовій раді, виконує функції другої лінії захисту
Система лімітів	Встановлено ліміти кредитування позичальників/груп пов'язаних контрагентів, ліміти за міжбанківськими операціями, нормативи НБУ
Оцінка кредитного ризику	Модель ECL (МСФЗ 9) із використанням PD, EAD, LGD; індивідуальна та колективна оцінка; кількісні та якісні індикатори
Резервування за МСФЗ 9	Формування резервів за трьома стадіями знецінення, розрахунок 12-місячних та позитивних очікуваних збитків

Джерело складено автором на основі [6, 21]

Уся ця інформація розкрита у відкритій звітності банку: Звіт про управління містить опис системи ризик-менеджменту, а Примітка до фінансової звітності – детальний опис методів оцінки кредитного ризику, факторів, що враховуються, та процедур контролю. Такий рівень прозорості дозволяє зовнішнім користувачам сформуванати достатньо повне уявлення про організацію управління кредитними ризиками в банку.

У підрозділі 1.3 було представлено теоретичну модель трьох ліній захисту, розроблену Інститутом внутрішніх аудиторів (The ІА). Тепер у таблиці 3.8 оцінимо, як ця модель реалізована в АТ «ВСТ БАНК».

Аналіз відкритої інформації свідчить про наявність у банку всіх трьох ліній захисту, що відповідає сучасним підходам до управління ризиками. Перша лінія представлена кредитними підрозділами, які безпосередньо працюють із позичальниками та здійснюють первинний контроль. Друга лінія – Департамент ризик-менеджменту та інші контрольні підрозділи – забезпечує незалежний моніторинг та оцінку ризиків. Третя лінія – Управління

внутрішнього аудиту – виконує завершальну незалежну перевірку ефективності всієї системи.

Таблиця 3.8 – Реалізація моделі трьох ліній захисту в АТ «ВСТ БАНК»

Лінія	Теоретичний зміст	Реалізація у банку
Перша	Бізнес-підрозділи, які приймають ризики та здійснюють первинний контроль	Кредитні підрозділи, підрозділи по роботі з клієнтами, ризик-координатори бізнес-підрозділів – здійснюють оцінку позичальників, оформлення кредитів, супровід, щоденне застосування контрольних процедур
Друга	Функції ризик-менеджменту, комплаєнсу, фінансового контролю – моніторинг та незалежний контроль	Департамент ризик-менеджменту, Управління комплаєнс, Департамент фінансового моніторингу, Кредитний комітет – оцінка ризику, контроль лімітів, моніторинг портфеля, участь у формуванні резервів
Третя	Внутрішній аудит – незалежна оцінка системи	Управління внутрішнього аудиту – незалежна оцінка ефективності першої та другої ліній, загальна оцінка СВК, надання рекомендацій

Джерело складено автором на основі [6]

Важливо підкреслити роль внутрішнього аудиту в системі контролю кредитних ризиків. Згідно зі Звітом про управління, Управління внутрішнього аудиту «здійснює незалежну оцінку ефективності діяльності першої та другої ліній захисту та загальну оцінку ефективності системи внутрішнього контролю» [6]. Підпорядкування цього підрозділу безпосередньо Наглядовій раді гарантує його незалежність від виконавчого керівництва. Саме внутрішній аудит перевіряє, чи правильно функціонують контрольні процедури, чи дотримуються встановлені ліміти, чи адекватно сформовано резерви. За результатами перевірок надаються рекомендації щодо вдосконалення системи контролю.

Для підсумкової оцінки порівняємо теоретичні вимоги, розглянуті в розділі 1, із практикою банку, дослідженою в розділі 2 (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 – Порівняння теоретичних вимог та практики АТ «ВСТ БАНК»

Теоретична вимога	Реалізація в банку
Компоненти COSO (контрольне середовище, оцінка ризиків, контрольна діяльність, інформація та комунікація, моніторинг)	Усі п'ять компонентів присутні, що підтверджується відкритими документами банку
Модель трьох ліній	Реалізована: кредитні підрозділи (1 лінія), ризик-менеджмент та комплаєнс (2 лінія), внутрішній аудит (3 лінія)
Управління ризиками	Наявні політики, підрозділ ризик-менеджменту, система лімітів, оцінка ECL
Внутрішній аудит	Функціонує, підпорядкований Наглядовій раді, здійснює незалежну оцінку СВК
Резервування	Застосовується модель ECL з розподілом за трьома стадіями знецінення

Джерело складено автором [6, 21]

Проведена оцінка свідчить, що АТ «ВСТ БАНК» сформував основні елементи системи внутрішнього контролю кредитних ризиків відповідно до вимог НБУ та сучасних міжнародних підходів. У банку реалізовано систему управління ризиками, яка охоплює всі компоненти моделі COSO, функціонують три лінії захисту та діє незалежний внутрішній аудит. Разом з тим варто зазначити, що оцінка ґрунтувалася виключно на відкритій інформації, яка не дає можливості повною мірою оцінити практичну ефективність окремих контрольних процедур. Тому подальше вдосконалення системи внутрішнього контролю може бути пов'язане з підвищенням прозорості розкриття інформації щодо функціонування контрольних механізмів, а також із посиленням автоматизації процесів моніторингу кредитного ризику.

Система внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК» загалом відповідає сучасним вимогам: її архітектура узгоджується з моделлю COSO, розподіл функцій – із моделлю трьох ліній захисту, а методи оцінки ризику та резервування – із МСФЗ 9 та нормативними актами НБУ. Водночас окремі елементи системи можуть бути вдосконалені, зокрема в напрямі

поглиблення автоматизації контрольних процедур та розширення розкриття інформації про ефективність внутрішнього контролю у відкритих джерелах.

3.3 Напрями вдосконалення оцінки, облікового відображення та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банку.

Кредитний ризик залишається одним із визначальних чинників, що формують фінансову стійкість банківської установи. Проведений у попередніх розділах аналіз діяльності АТ «ВСТ БАНК» засвідчив, що, попри загалом високу якість кредитного портфеля та наявність дієвої системи управління ризиками, існує потреба в постійному вдосконаленні механізмів оцінки кредитного ризику, процедур резервування та інструментів внутрішнього контролю. Це зумовлено як динамікою зовнішнього середовища (зокрема воєнними ризиками та макроекономічною нестабільністю), так і підвищенням вимог з боку регулятора та міжнародних стандартів. Запропоновані нижче заходи сформовано з урахуванням нормативних актів НБУ, положень МСФЗ 9, сучасних наукових розробок і міжнародної практики управління кредитними ризиками, передбачають такі напрями:

- удосконалення моніторингу кредитного портфеля;
- підвищення рівня автоматизації окремих процедур;
- удосконалення формування резервів;
- посилення внутрішнього контролю;
- підвищення кваліфікації працівників.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності управління кредитним ризиком є вдосконалення моніторингу кредитного портфеля. В умовах економічної та воєнної нестабільності, коли платоспроможність позичальників може змінюватися стрімко, а традиційні методи оцінки втрачають оперативність, своєчасне виявлення ознак погіршення фінансового

стану боржників набуває критичного значення. Як зазначають Мащенко О.В. та Немазана Є.С., «у нестабільних економічних умовах банки відчують ускладнення процесу моніторингу позичальників, обмеженість доступу до документів і фінансової звітності, що знижує ефективність контролю за кредитними операціями» [10]. Своєю чергою, Європейський центральний банк у своєму тематичному огляді наголошує, що «без ефективних систем раннього попередження банки змушені покладатися на повільніші ручні процеси, що призводить до затримок у виявленні ризиків та структурованих подальших дій» [32].

Проведений у підрозділі 3.1 аналіз виявив, що кредитний портфель АТ «ВСТ БАНК» активно зростає, однак майже 45 % його обсягу припадає на підприємства торгівлі, а понад 78 % сконцентровано лише у двох галузях – торгівлі та промисловості. Крім того, у портфелі присутні кредити другої та третьої стадій знецінення, які потребують особливо пильної уваги. За таких умов ризик несвоєчасного виявлення проблемних кредитів і запізненого переходу позичальників до гірших стадій є цілком реальним. Тому першочерговим завданням є впровадження системи індикаторів раннього попередження (Early Warning Indicators, EWI).

Система EWI має базуватися на диверсифікованому наборі даних, включаючи поведінкову інформацію з рахунків клієнтів, дані кредитних бюро, фінансову звітність та макроекономічні показники. Як підкреслює ЕСВ, «надійна система раннього попередження ґрунтується на автоматизованому зборі індикаторів, особливо тих, що базуються на поведінці клієнтів та зовнішніх даних, що дозволяє установам діяти проактивно та пріоритезувати клієнтів з високим ризиком» [32]. Відповідно, для АТ «ВСТ БАНК» до переліку таких індикаторів доцільно включити: погіршення ключових фінансових коефіцієнтів позичальника (ліквідність, рентабельність, боргове навантаження); виникнення прострочення понад 15–30 днів; зниження ринкової вартості застави за результатами регулярної переоцінки; погіршення

галузових макроекономічних показників; суттєве зменшення оборотів за поточними рахунками клієнта в банку.

Важливо, щоб система EWI була тісно пов'язана з процесом управління ризиками та мала чітко визначені порогові значення, які відповідають усьому кредитному циклу. Експерти ЕУ наголошують, що «сучасні EWS-платформи використовують дані в реальному часі та передову аналітику для надання своєчасних прогнозних інсайтів», дозволяючи банкам пришвидшити прийняття рішень та посилити контроль [31]. Це означає, що банк має поступово переходити від статичних, історичних даних до динамічної високочастотної інформації, що є особливо актуальним в умовах воєнної нестабільності.

Другим важливим заходом є регулярний перегляд кредитного рейтингу позичальників. Для корпоративних клієнтів доцільно встановити щоквартальну періодичність такого перегляду, а для кредитів, віднесених до другої стадії знецінення, – щомісячну. Це дозволить своєчасно фіксувати зміну кредитного ризику та запобігати накопиченню проблемних активів. ЕСВ у своєму звіті зауважує, що «банки повинні мати чіткі зворотні зв'язки між елементами ризик-циклу, щоб інформація була належним чином врахована», а також що «коли рейтинги застарівають, слід застосовувати консервативне трактування» [32].

Окремої уваги потребує посилення моніторингу галузевої концентрації. Враховуючи, що понад дві третини кредитного портфеля банку зосереджено в торгівлі та промисловості, доцільним є встановлення внутрішніх лімітів концентрації за галузями економіки та регулярний перегляд цих лімітів із урахуванням змін макроекономічної ситуації та галузових прогнозів. Як зазначають Мащенко О.В. та Немазана Є.С., «посилення диверсифікації кредитного портфеля шляхом установаження обґрунтованих галузових лімітів сприятиме зменшенню концентраційних ризиків» [10]. ЕСВ також наголошує, що «секторальні ризики потрібно управляти краще», і що «лише невелика

кількість банків регулярно оцінює секторальні ризики та присвоює різні прогнози різним секторам», хоча така практика значно покращує здатність виявляти вразливості [32].

Очікуваним результатом реалізації запропонованих заходів стане своєчасне виявлення кредитів із підвищеним ризиком, зменшення частки проблемної заборгованості та загальне підвищення якості кредитного портфеля банку.

Підвищення рівня автоматизації оцінки кредитного ризику та облікових процедур. Сучасна оцінка кредитного ризику, як було показано в попередніх розділах, передбачає використання великих масивів даних, прогнозування очікуваних кредитних збитків (ECL) із застосуванням параметрів PD, LGD та EAD, а також регулярне оновлення моделей із урахуванням макроекономічних сценаріїв. Усі ці процедури є досить складними розрахунками, які в АТ «ВСТ БАНК» значною мірою залежать від експертних суджень та ручної обробки даних. Як свідчить аналіз, проведений у підрозділі 3.1, банк має справу з активно зростаючим кредитним портфелем, високою галузевою концентрацією та наявністю кредитів другої і третьої стадій, що вимагає підвищеної оперативності та точності розрахунків. У цих умовах автоматизація оцінки кредитного ризику та облікових процедур стає не просто бажаним удосконаленням, а об'єктивною необхідністю.

Перспективним напрямом такої автоматизації є застосування технологій глибинного навчання (Deep Learning). Як зазначають Сироветник Б. та Кісь Я., «використання нейронних мереж дозволяє банкам підвищити точність оцінки кредитних ризиків на 10–20% у порівнянні з традиційними моделями», а також «сприяє зменшенню рівня дефолтів, автоматизації кредитного скорингу та більш ефективному розподілу фінансових ресурсів» [22]. На відміну від традиційних статистичних методів, глибинні нейронні мережі здатні обробляти не лише структуровані фінансові дані, а й неструктуровану інформацію – текстові коментарі, транзакційну активність, поведінкові

характеристики позичальників, що особливо актуально для виявлення ранніх ознак погіршення кредитоспроможності.

Для АТ «ВСТ БАНК» доцільно запровадити автоматизацію за трьома ключовими напрямками:

1. Автоматизація розрахунку очікуваних кредитних збитків. Доцільним є автоматизоване формування очікуваних кредитних збитків із використанням інтегрованих моделей PD, LGD та EAD, що дозволить зменшити вплив людського фактора, пришвидшити розрахунки та забезпечити їх відтворюваність. Як підкреслюють дослідники, «глибинне навчання базується на використанні багаторівневих нейронних мереж, що дозволяють виявляти складні закономірності у фінансових даних, аналізувати нелінійні зв'язки та робити більш точні прогнози щодо кредитоспроможності клієнтів» [22]. Автоматизована система зможе щоквартально (а для кредитів другої стадії – щомісячно) перераховувати ECL на основі актуальних даних про фінансовий стан позичальників та оновлених макроекономічних прогнозів.

2. Інтеграція систем ризик-менеджменту та бухгалтерського обліку. На сьогодні в багатьох банках, включаючи АТ «ВСТ БАНК», результати оцінки кредитного ризику та розрахунку резервів часто передаються між підрозділами у напівручному режимі, що створює ризик помилок та затримок. Інтеграція інформаційних систем ризик-менеджменту та бухгалтерського обліку забезпечить автоматичне відображення результатів оцінки кредитного ризику в обліку та фінансовій звітності. Це означає, що зміна стадії знецінення, оновлення параметрів PD чи LGD або результати стрес-тестування автоматично трансформуватимуться у відповідні бухгалтерські проведення з формування чи розформування резервів.

3. Автоматичне формування переліку кредитів із підвищеним ризиком. На основі системи Early Warning Indicators, розглянутої в попередньому пункті, доцільно запровадити автоматичне формування переліку кредитів, які демонструють ознаки погіршення фінансового стану. Такий перелік має

оновлюватися на щоденній або щотижневій основі та автоматично надсилатися до Департаменту ризик-менеджменту для першочергового аналізу. Це дозволить оперативно реагувати на погіршення фінансового стану позичальників та запобігати несвоєчасному переходу кредитів до гірших стадій знецінення.

Очікуваним результатом реалізації запропонованих заходів стане зменшення ризику помилок, спричинених людським фактором, підвищення оперативності розрахунків та загальне покращення якості облікової інформації. Крім того, автоматизація дозволить вивільнити час висококваліфікованих фахівців з ризик-менеджменту для виконання більш складних аналітичних завдань, таких як оцінка нестандартних кредитних заявок або розробка нових кредитних продуктів.

Резерви під очікувані кредитні збитки є ключовим індикатором, що відображає рівень кредитного ризику, прийнятого банком. Як показав аналіз у підрозділі 3.1, у 2025 році в АТ «ВСТ БАНК» відбулося суттєве скорочення резервів (на 20,4 % порівняно з 2023 роком) та їх часткове розформування, що було зумовлене поліпшенням якості кредитного портфеля. Однак ця позитивна динаміка не повинна створювати ілюзію остаточного подолання кредитних ризиків. Воєнні дії на території України тривають, макроекономічна ситуація залишається нестабільною, а окремі галузі (зокрема торгівля та промисловість, де сконцентровано понад 78 % портфеля) можуть зазнати суттєвого погіршення в разі посилення кризових явищ. У цих умовах удосконалення підходів до формування резервів набуває особливої актуальності.

По-перше, банку доцільно забезпечити регулярне оновлення параметрів моделей ECL. Імовірність дефолту (PD), рівень втрат у разі дефолту (LGD) та експозиція під ризиком (EAD) мають переглядатися не рідше одного разу на квартал із урахуванням накопиченого досвіду, змін у фінансовому стані позичальників та актуальних макроекономічних прогнозів. Як підкреслюють

Хома І.Б. та Патюк А.П., «банк повинен періодично переглядати параметри моделей PD, LGD та EAD з урахуванням накопиченого досвіду та актуальних макроекономічних прогнозів» [29]. Такий підхід дозволить уникнути ситуації, коли моделі, побудовані на застарілих даних, дають хибне уявлення про реальний рівень ризику.

По-друге, важливим інструментом підвищення точності резервування є стрес-тестування кредитного портфеля. Доцільним є проведення стрес-тестування за альтернативними макроекономічними сценаріями, зокрема тими, що передбачають погіршення ситуації у сфері торгівлі та промисловості (зниження обсягів виробництва, падіння споживчого попиту, девальвація гривні). Результати стрес-тестування мають враховуватися при визначенні необхідного обсягу резервів, що забезпечить більш консервативний та реалістичний підхід до оцінки потенційних втрат.

По-третє, банку варто періодично переглядати критерії переходу кредитів між стадіями знецінення за МСФЗ 9. Як було показано в підрозділі 3.1, у банку наявні кредити другої стадії (9,1 % портфеля на кінець 2025 року), які перебувають у зоні підвищеного ризику. Своєчасне виявлення ознак суттєвого збільшення кредитного ризику та оперативний перехід таких кредитів до другої стадії (а в разі дефолту – до третьої) є запорукою адекватного резервування. Як зазначають дослідники, «доцільно періодично переглядати критерії переходу кредитів між стадіями знецінення з метою забезпечення своєчасного виявлення кредитів із суттєвим збільшенням кредитного ризику» [29].

Очікуваним результатом реалізації цих заходів стане більш точна оцінка очікуваних кредитних збитків, підвищення достовірності фінансової звітності та зменшення ризику недорезервування, яке могло б створити приховані загрози для фінансової стійкості банку.

Ефективний внутрішній контроль має охоплювати всі етапи кредитного процесу – від видачі кредиту до моніторингу позичальників, резервування та

перевірки достовірності облікових даних. Проведений у підрозділі 3.2 аналіз засвідчив, що система внутрішнього контролю АТ «ВСТ БАНК» загалом відповідає вимогам НБУ та міжнародним стандартам. Водночас окремі її елементи можуть бути посилені для підвищення загальної надійності.

Першим напрямом удосконалення має стати посилення контролю за кредитами другої стадії. Саме ці кредити, які характеризуються суттєвим збільшенням кредитного ризику, становлять зону потенційної небезпеки: за відсутності належного контролю вони можуть швидко перейти до категорії проблемних активів. Для таких кредитів доцільно запровадити окремі контрольні процедури: щомісячний перегляд фінансового стану позичальників, підготовку окремих звітів про динаміку кредитів другої стадії, обов'язкове інформування Кредитного комітету про будь-яке погіршення показників. Такий підхід дозволить тримати кредити другої стадії під постійним наглядом і запобігати їх неконтрольованому переходу до третьої стадії.

Другим напрямом є запровадження ризик-орієнтованого підходу до планування внутрішнього аудиту. Планування аудиторських перевірок доцільно здійснювати, виходячи з рівня ризику, притаманного різним сегментам кредитного портфеля. Пріоритетна увага має приділятися кредитам другої та третьої стадій, галузям із високим рівнем концентрації (торгівля, промисловість), а також операціям із пов'язаними особами. Як зазначають Хома І.Б. та Патюк А.П., «внутрішній аудит регулярно оцінює процеси кредитування, перевіряє дотримання кредитної політики та процедур на всіх етапах», що забезпечує об'єктивну оцінку ефективності системи контролю [29].

Третім напрямом є покращення інформаційної взаємодії між другою та третьою лініями захисту. Підвищенню ефективності внутрішнього контролю сприятиме розширення обміну інформацією між Департаментом ризик-менеджменту та Управлінням внутрішнього аудиту щодо результатів

моніторингу кредитного портфеля, виявлених ознак погіршення якості активів, результатів оцінки ризиків та ефективності контрольних процедур. Це дозволить уникнути дублювання функцій, забезпечити цілісність контролю та оперативно реагувати на виявлені недоліки.

Очікуваним результатом посилення внутрішнього контролю стане своєчасне виявлення недоліків у кредитному процесі, зниження ризику помилок та підвищення загальної ефективності системи управління кредитними ризиками.

Якість управління кредитними ризиками значною мірою залежить від професійного рівня персоналу, залученого до кредитного процесу, оцінки ризиків, бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Сучасні вимоги МСФЗ 9, необхідність роботи з великими масивами даних, впровадження нових технологій (зокрема штучного інтелекту) та постійні зміни в регуляторному середовищі вимагають від працівників безперервного оновлення знань. Тому підвищення кваліфікації персоналу має розглядатися не як формальний захід, а як стратегічна інвестиція в якість управління ризиками.

Для АТ «ВСТ БАНК» доцільно організувати системне навчання працівників за такими напрямками:

1. Застосування МСФЗ 9 та моделей ECL. Поглиблене вивчення стандарту, методик розрахунку PD, LGD, EAD, принципів розподілу кредитів за стадіями знецінення та побудови макроекономічних прогнозів. Це дозволить фахівцям ризик-менеджменту та бухгалтерії краще розуміти логіку розрахунків і зменшити кількість методологічних помилок.

2. Аналіз кредитоспроможності корпоративних позичальників. Удосконалення навичок фінансового аналізу, оцінки бізнес-моделей, галузевих ризиків та якості менеджменту компаній. Це сприятиме більш якісному андерайтингу та зниженню ймовірності видачі кредитів позичальникам із високим ризиком дефолту.

3. Стрес-тестування кредитного портфеля. Навчання методам побудови стрес-сценаріїв, моделювання впливу макроекономічних шоків на якість портфеля та інтерпретації результатів стрес-тестування для прийняття управлінських рішень.

4. Цифрові інструменти оцінки кредитного ризику. Ознайомлення з можливостями сучасних аналітичних платформ, технологій штучного інтелекту та машинного навчання, які здатні підвищити точність прогнозування дефолтів і автоматизувати рутинні процедури. Як зазначають Макарович В. та ін., «цифрова трансформація облікового простору зумовлює потребу переходу від фрагментарних процедур фіксації операцій до комплексних цифрових моделей», що вимагає від персоналу нових компетенцій [9].

5. Ризик-орієнтований внутрішній аудит. Підвищення кваліфікації працівників служби внутрішнього аудиту щодо сучасних методик оцінки кредитних ризиків, аудиту моделей ECL та перевірки ефективності контрольних процедур.

6. Сучасні підходи до внутрішнього контролю та моделі трьох ліній. Навчання керівників підрозділів принципам побудови ефективної системи внутрішнього контролю, розподілу відповідальності між лініями захисту та організації взаємодії між ними.

Реалізація цих навчальних заходів сприятиме підвищенню якості оцінки кредитного ризику, зменшенню кількості помилок у розрахунках резервів та покращенню якості управлінських рішень. Узагальнення запропонованих напрямів удосконалення, окреслених у межах цього підрозділу, представлено в табл. 3.10, яка систематизує основні проблеми, відповідні заходи та очікувані результати.

Таблиця 3.10 – Напрями вдосконалення оцінки, обліку та внутрішнього контролю кредитних ризиків в АТ «ВСТ БАНК»

Проблема	Запропонований захід	Очікуваний результат
Ризик несвочасного виявлення проблемних кредитів через галузеву концентрацію та недостатню оперативність моніторингу	Удосконалення моніторингу: впровадження системи Early Warning Indicators, регулярний перегляд кредитних рейтингів, встановлення галузевих лімітів концентрації	Своєчасне виявлення кредитів із підвищеним ризиком, зменшення частки проблемної заборгованості, підвищення якості портфеля
Значний обсяг ручних процедур при розрахунку ECL та формуванні резервів, що створює ризик помилок і затримок	Автоматизація: впровадження автоматизованого розрахунку ECL, інтеграція систем ризик-менеджменту та бухгалтерського обліку, автоматичне формування переліку проблемних кредитів	Зменшення впливу людського фактора, підвищення оперативності розрахунків, покращення якості облікової інформації
Необхідність підвищення точності резервування в умовах збереження воєнних ризиків та макроекономічної нестабільності	Удосконалення ECL: регулярне оновлення параметрів PD, LGD, EAD, стрес-тестування портфеля за альтернативними сценаріями, перегляд критеріїв переходу між стадіями	Більш точна оцінка кредитних збитків, підвищення достовірності фінансової звітності, зменшення ризику недорезервування
Потреба у посиленні контролю за кредитами другої стадії та підвищенні ефективності внутрішнього аудиту	Ризик-орієнтований аудит: посилення контролю за кредитами другої стадії, планування аудиту на основі оцінки ризиків, покращення взаємодії між другою та третьою лініями захисту	Своєчасне виявлення недоліків у кредитному процесі, зниження ризику помилок, підвищення ефективності контролю
Необхідність розвитку компетенцій персоналу в умовах цифровізації та ускладнення регуляторних вимог	Навчання персоналу: підвищення кваліфікації з МСФЗ 9, ECL, стрес-тестування, цифрових інструментів, ризик-орієнтованого аудиту	Підвищення якості оцінки кредитного ризику, зменшення кількості методологічних помилок, покращення якості управлінських рішень

Джерело складено автором на основі [9, 10, 22, 29, 31, 32]

Незважаючи на загалом високу якість кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК» та ефективну систему управління кредитним ризиком, проведений аналіз виявив низку напрямів, які потребують подальшого вдосконалення. До них належать: необхідність посилення моніторингу

кредитів другої стадії та зниження ризику галузевої концентрації; підвищення рівня автоматизації розрахунків очікуваних кредитних збитків за МСФЗ 9 та інтеграції систем ризик-менеджменту й бухгалтерського обліку; вдосконалення методики формування резервів з урахуванням стрес-тестування та регулярного оновлення параметрів моделей; посилення внутрішнього контролю на основі ризик-орієнтованого підходу; а також системне підвищення кваліфікації персоналу.

Запропоновані заходи сприятимуть підвищенню якості оцінки кредитного ризику, достовірності облікової інформації та ефективності внутрішнього контролю. Їх реалізація дозволить банку не лише підтримувати досягнутий рівень якості кредитного портфеля, а й своєчасно реагувати на нові виклики, що виникають в умовах воєнної та макроекономічної нестабільності, забезпечуючи тим самим довгострокову фінансову стійкість установи.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано практичне вирішення наукового завдання щодо вдосконалення обліку, оцінки та внутрішнього контролю кредитних ризиків у банківських установах. Проведене дослідження на прикладі АТ «ВСТ БАНК» дозволило сформулювати такі висновки.

На основі аналізу наукової літератури, нормативно-правових актів Національного банку України та міжнародних стандартів фінансової звітності з'ясовано, що кредитний ризик є ключовим чинником, який визначає фінансову стійкість банку. Його сутність полягає в імовірності фінансових втрат через нездатність позичальника виконати договірні зобов'язання. Доведено, що сучасна модель очікуваних кредитних збитків (ECL) за МСФЗ 9 трансформувала резервування з реактивного інструменту фіксації понесених втрат на проактивний механізм, який враховує прогнозу макроекономічну інформацію. Обґрунтовано, що ефективна система внутрішнього контролю має спиратися на модель COSO, яка структурує контрольне середовище, та на модель трьох ліній захисту, що забезпечує чіткий розподіл відповідальності між підрозділами банку.

Аналіз діяльності АТ «ВСТ БАНК» показав, що установа демонструє стійку позитивну динаміку: протягом 2023–2025 років активи зросли на 53,9 %, власний капітал – на 53,0 %, а чистий прибуток – у 2,6 рази. Кредитні операції залишаються одним із ключових напрямів діяльності: кредити клієнтам становлять 28,3 % активів та понад 84 % кредитного портфеля, а їх обсяг зріс на 48,9 % за два роки. Процентний дохід формує 64,5 % усіх доходів банку, що свідчить про його залежність від ефективності управління кредитним ризиком. Виявлено, що банк застосовує модель ECL із використанням кількісних (PD, EAD, LGD) та якісних індикаторів, а його

система внутрішнього контролю загалом відповідає вимогам НБУ та міжнародним стандартам.

Поглиблений аналіз якості кредитного портфеля засвідчив, що переважна більшість кредитів (84,8 %) належить до Стадії 1, а обсяг проблемних активів (Стадія 3) скоротився на 25,7 % порівняно з 2023 роком. Поліпшення якості портфеля зумовило зменшення потреби в резервах – їх частка в портфелі знизилася з 13,02 % до 7,41 % – та чисте розформування резервів у 2025 році на суму 278,6 млн грн, що стало одним із ключових чинників зростання прибутку. Водночас виявлено значну галузеву концентрацію: 44,8 % портфеля припадає на торгівлю, а понад 78 % – на торгівлю та промисловість разом. Така концентрація створює потенційний ризик у разі погіршення економічної ситуації в цих секторах.

Оцінка системи внутрішнього контролю підтвердила, що АТ «ВСТ БАНК» сформував усі основні елементи контролю відповідно до моделей COSO та трьох ліній захисту. Разом з тим, окремі компоненти системи потребують вдосконалення, зокрема в частині моніторингу кредитів другої стадії, зниження ризиків галузевої концентрації, автоматизації розрахунків ECL та інтеграції систем ризик-менеджменту й бухгалтерського обліку.

З урахуванням проведеного аналізу запропоновано комплекс практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення якості оцінки кредитного ризику, достовірності облікової інформації та ефективності внутрішнього контролю. Основними напрямками вдосконалення визначено: впровадження системи індикаторів раннього попередження (EWI) та посилення моніторингу галузевої концентрації; автоматизацію розрахунку очікуваних кредитних збитків із використанням сучасних технологій (зокрема штучного інтелекту) та інтеграцію систем ризик-менеджменту й бухгалтерського обліку; регулярне оновлення параметрів моделей PD, LGD, EAD, стрес-тестування портфеля та перегляд критеріїв переходу між стадіями знецінення; посилення контролю за кредитами другої стадії та запровадження

ризик-орієнтованого планування внутрішнього аудиту; системне підвищення кваліфікації персоналу з питань МСФЗ 9, моделей ECL, стрес-тестування та цифрових інструментів оцінки ризику.

Реалізація запропонованих заходів сприятиме не лише підтриманню досягнутого рівня якості кредитного портфеля АТ «ВСТ БАНК», а й дозволить банку своєчасно реагувати на нові виклики, що виникають в умовах воєнної та макроекономічної нестабільності, забезпечуючи тим самим довгострокову фінансову стійкість установи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бобиль В. В. Ідентифікація, оцінка, планування та зниження фінансових ризиків за центрами відповідальності банку. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_20
2. Гавриличенко Є. В. Еволюція системи внутрішнього контролю: від внутрішньої перевірки до контролю над звітністю про сталий розвиток. *Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки»*. 2024. Т. 7, № 188. С. 15–21. DOI: <https://doi.org/10.33042/2522-1809-2024-2-183-15-21>
3. Гавриличенко Є. В., Солодовнік О. О. Роль внутрішнього контролю, внутрішнього та зовнішнього аудиту у побудові сталого корпоративного управління. *Комунальне господарство міст. Серія «Економічні науки»*. 2025. Т. 7, № 195. С. 23–33. DOI: <https://doi.org/10.33042/3083-6735-2025-7-195-23-33>
4. Доценко І. О. Управління кредитними ризиками банківських установ в умовах воєнного стану. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 1. С. 156–162. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/handle/123456789/16591>
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
6. Звіт про управління АТ «ВСТ БАНК» за 2025 рік. С. 25–27. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4846/ru/VST%20BANK_FS_3_1122025%20with%20Auditors%20Report.pdf?v=639131552210000000
7. Лавренюк В. В. Місце кредитного ризику в системі банківських ризиків. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 280–285. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2023_1_40
8. Ларіонова К., Танасієнко Н. Теоретичні основи управління кредитним ризиком банку. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2023. Vol. 322, No. 5. P. 423–428. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-68>
9. Макарович В., Григоревська О., Югас Е. Вдосконалення методики бухгалтерського обліку кредитних операцій банку в умовах цифрової трансформації. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 1(11). С. 337–352. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-11-337-352>
10. Мащенко О., Немазана Є. Управління кредитним портфелем банку в умовах економічної нестабільності. *Економіка та суспільство*. 2025. № 80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-80-139>
11. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_007#Text

12. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти». URL: <https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-finansovoi-zvitnosti>
13. Пащенко Д. Ю. Класифікаційна характеристика кредитних ризиків сучасної банківської системи. *Innovative approaches to solving scientific problems* : The 19th International scientific and practical conference (May 16–19, 2023). Tokyo, Japan : International Science Group, 2023. С. 112–113. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/05/Innovative-approaches-to-solving-scientific-problems.pdf>
14. План рахунків бухгалтерського обліку банків України : затв. Постановою Правління Національного банку України від 11.09.2017 № 89 (зі змінами). URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_11092017_89
15. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : затв. Постановою Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351 (зі змінами). URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_30062016_351
16. Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України : затв. Постановою Правління Національного банку України від 10.05.2019 № 88 (зі змінами). URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_10052019_88
17. Постанова Правління Національного банку України від 11.06.2018 № 64 «Про затвердження Положення про організацію системи управління ризиками в банках України». URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_11062018_64
18. Приказюк Н., Мендрик Д. Модель управління ризиками COSO: еволюція та трансформація. *Економіка та суспільство*. 2020. № 22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2020-22-63>
19. Примітка 4 (Основа подання та стислий опис суттєвої інформації про облікову політику). Фінансова звітність АТ «ВСТ БАНК» за 2025 рік. С. 72–89. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4846/ru/VST%20BANK_FS_3_1122025%20with%20Auditors%20Report.pdf?v=639131552210000000
20. Примітка 8 (Кредити та аванси клієнтам). Фінансова звітність АТ «ВСТ БАНК» за 2025 рік. С. 95–101. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4846/ru/VST%20BANK_FS_3_1122025%20with%20Auditors%20Report.pdf?v=639131552210000000
21. Примітка 27 до фінансової звітності АТ «ВСТ БАНК» за 2025 рік ; Аудиторський звіт за 2025 рік. С. 61–83. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4846/ru/VST%20BANK_FS_3_1122025%20with%20Auditors%20Report.pdf?v=639131552210000000
22. Сироветник Б., Кісь Я. Застосування глибинного навчання для прогнозування кредитних ризиків у банківській сфері. *Herald of Khmelnytskyi*

- National University. Technical Sciences*. 2025. Vol. 351, No. 3.1. P. 468–472. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5732-2025-351-59>
23. Статут АТ «ВСТ БАНК» від 16.09.2025. URL: <https://vstbank.ua/public/#/>
24. Степаненко С. В., Римар О. Г., Гулюк О. І. Методи вдосконалення управління кредитним портфелем банку в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <https://openarchive.nure.ua/handle/document/24457>
25. Танасієнко В. Управління кредитним ризиком банку за матеріалами АТ «Ощадбанк». 2022. URL: <https://elar.khmnua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ab70d81e-9021-4e8c-a8ea-5db9f9a11f6b/content>
26. Федина В. В. Кредитний ризик банку: сутність та причини виникнення. *Підприємництво і торгівля*. 2023. № 39. С. 223–228. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-27>
27. Фінансова звітність АТ «ВСТ БАНК» за 2024 рік. С. 65–66. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4282/ru/VST%202024%20FS_Signed%20financial%20statements%20with%20auditors%20report.pdf?v=638838593280000000
28. Фінансова звітність АТ «ВСТ БАНК» за 2025 рік. С. 62–63. URL: https://vstbank.ua/Content/Entities/SparkFile/4846/ru/VST%20BANK_FS_3_1122025%20with%20Auditors%20Report.pdf?v=639131552210000000
29. Хома І., Патюк А. Формування ефективної системи управління та внутрішньобанківського контролю за кредитним ризиком на прикладі АТ «ПУМБ». *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2025. № 4(104). С. 37–41. DOI: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.4.6>
30. Щербак Д. О. Резерви банків: облік та стратегічне управління. *Збірник наукових праць КЕТЕП*. 2025. С. 109. URL: <https://osau.edu.ua/wp-content/uploads/2025/10/Zbirnyk-KETEP-2025.pdf>
31. Chen K. The future of early warning systems in banking. *EY Insights*. 2025. URL: https://www.ey.com/en_us/insights/banking-capital-markets/the-future-of-early-warning-systems-in-banking
32. Extinguishing sparks before the fire: credit crisis managed well / M.-T. McDonald, C. C. Quintas, F. Chen, M. Roldão, S. Rizza, T. Fröhlke. *ECB Supervisory Newsletter*. 13 August 2025. URL: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/supervisory-newsletters/newsletter/2025/html/ssm.nl250813.en.html>
33. The IIA's Three Lines Model: An Update of the Three Lines of Defense. The Institute of Internal Auditors, 2020. 4 p. URL: <https://www.theiia.org/globalassets/documents/resources/the-iias-three-lines-model-an-update-of-the-three-lines-of-defense-july-2020/three-lines-model-updated-english.pdf>